

WASA DAGBLAD

Nr 41

Söndagen den 27 oktober, 2024

ISSN 2954-2448

PODCASTS IN
ENGLISH

Helsingfors bok-
mässa

Trevlig resa till Kina, Lumi
och Pyry. Kanske vi ses,
man vet aldrig

Vill Du bli blog-skribent? Väl-
kommen till Wasa
Dagblad!

SOL- OCH MÅN-
FÖRMÖRKELSER 2025

HÄR FINNS VI:

vpress.ovh

72

informativa
sidor!

Läsningens kraft: Helsingfors Bokmessa och vikten av att läsa

De mörknande oktoberkvällarna för med sig ett av höstens mest efterlängtade kulturevenemang – Helsingfors Bokmessa. Denna årliga tillställning, som äger rum den 24–27 oktober 2024, är en mötesplats för litteraturläskare, författare och förläggare.

Mässans atmosfär, fylld med samtal, litterära upplevelser och nya upptäckter, påminner oss om hur viktigt läsning är för oss människor – inte bara för att få kunskap och färdigheter, utan också som en källa till vårt välbefinnande.

Läsning ger oss många värdefulla saker. Först och främst är det ett medel för att förvärva kunskap och bildning. Böcker öppnar dörrar till nya världar, hjälper oss att förstå komplexa frågor och breddar vårt perspektiv. Litteraturen kan behandla historia, filosofi, vetenskap eller samhällsfrågor på ett sätt som gör dem både tillgängliga och djupgående. Att läsa utvecklar vår förmåga att tänka och analysera världen kritiskt, färdigheter som är nödvändiga i dagens komplexa och informationsrika samhälle.

Men läsning handlar inte bara om att samla kunskap. Det ger oss också förmågan att känna empati och förståelse. En bra bok kan låta oss sätta oss in i en annan människas situation och få oss att se livet ur deras perspektiv. Fiktiva berättelser och biografier breddar vår världsbild när vi möter olika kulturer, vanor och livserfarenheter. Genom att läsa kan vi utveckla en djupare medkänsla och förståelse för människor i olika situationer.

Läsning kan också påverka vår livsinställning och vårt välbefinnande. Många upplever att böcker erbjuder en tillflykt från vardagens stress. En bok kan ge oss en stunds vila, en möjlighet att försjunka i fantasin eller till och med ett verktyg för personlig utveckling. För många är läsning också en viktig del av att upprätthålla den mentala hälsan – det lugnar sinnet, förbättrar koncentrationen och hjälper oss att strukturera våra egna tankar.

Särskilt i dagens hektiska och digitala värld erbjuder läsning ett värdefullt motgift till stressen. Det ger oss möjlighet att stanna upp och fördjupa oss i en berättelse eller kunskap i vår egen takt, utan det ständiga flödet av

stimuli. Att fokusera på en bok utvecklar tålamod och uthållighet – egenskaper de som blir alltmer sällsynta i dagens snabba livstempo. När Helsingfors Bokmessa återigen samlar läsare, är det ett bra tillfälle att stanna mycket mer än bara en upp och komma ihåg hur plats för bokförsäljning. Det är ett forum där litteratur och läsning får den uppskattning de förtjänar. Mässans mångsidiga program uppmuntrar människor att delta i samtal, möta olika perspektiv och inspireras av alla de möjligheter läsningen erbjuder. Mässan lyfter också fram vikten av yttrandefrihet och jämlikhet, och påminner oss om litteraturens kraft att utmana vårt tänkan och öppna nya synsätt.

Det är en färdighet som bär oss genom livet och vars betydelse i vårt samhälle är större än någonsin.

NYHETER

År 2070 är vi 6,5 miljoner: Befolkningsökningen fortsätter men åldersstrukturen förändras

Finlands framtida befolkningsutveckling har uppmärksamats ur flera olika perspektiv. Enligt Statistikcentralens senaste befolkningsprognoser skulle Finlands befolkning nå 6,5 miljoner invånare år 2070. Denna tillväxt drivs dock av en viktig faktor: invandring. Med nuvarande invandringsnivå skulle Finlands befolkning fortsätta att växa, även om landets åldersstruktur genomgår betydande förändringar som kommer att utmana ekonomin och välfärden under de kommande årtiondena.

Befolkningsökning tack vare invandring

Enligt Statistikcentralen skulle Finlands befolkning växa till 6,5 miljoner år

2070 om nettoinvandringen förblir på nuvarande nivå. Nettoinvandring innebär att fler personer flyttar in i landet än flyttar ut, och detta balansförhållande har varit en viktig drivkraft för Finlands befolkningstillväxt under de senaste åren. Utan invandring skulle Finlands befolkningsantal börja minska snabbare, eftersom födelsetalen har sjunkit under flera år.

År 2023 förväntas nettoinvandringen bidra med 52 000 personer till Finland, och under de kommande åren beräknas antalet stabilisera sig runt 40 000 personer årligen. Även om dessa siffror håller befolkningen på tillväxtbanan, finns det osäkerhetsfaktorer bakom prognosen. Ex-

empelvis har kriget i Ukraina lett till en betydande flyktingström till Finland, men de långsiktiga effekterna av denna situation är svåra att förutspå.

Minskande födelsetal och deras långsiktiga konsekvenser

Trots att befolkningen växer tack vare invandringen kommer Finlands åldersstruktur att förändras dramatiskt under de kommande årtiondena. Antalet barn under 15 år förväntas minska från dagens 832 000 till drygt 700 000 år 2070. Detta beror främst på att födelsetalen har legat på en låg nivå under en längre tid.

«År 2023 är det sjunde året i rad som det föds färre än 50 000 barn i Fin-

land,» konstaterar Markus Rapo, överaktuarie vid Statistikcentralen. Denna utveckling är oroande eftersom låga födelsetal på sikt påverkar antalet kvinnor i fertil ålder och därmed hela befolkningens åldersstruktur. På längre sikt kommer detta leda till en minskning av antalet personer i arbetsför ålder samtidigt som andelen äldre ökar, vilket medför stora utmaningar för ekonomin och för-mågan att upprätthålla välfärdsstaten. Tillväxt och framtida minskning av den arbetsföra befolkningen

I slutet av 2023 fanns det 3,46 miljoner personer i arbetsför ålder (15–64 år) i Finland. Den arbetsföra befolkningen förväntas öka under de kommande 30 åren med nästan 300 000

DENNA TIDNING KAN MAN LÄSA VAR SOM HELST:

Som här i Saariselkä, Lappland

per-soner, vilket kommer att föra upp antalet till sin topp i början av 2050-talet, då den uppgår till cirka 3,84 miljoner. Därefter kommer antalet personer i arbetsför ålder att börja minska, och samtidigt kommer försörjningskvoten – förhållandet mellan arbetsföra och icke-arbetsföra (barn och äldre) – att stiga.

För närvarande ligger försörjningskvoten på 62 i Finland, vilket innebär att det finns 62 barn och äldre per 100 personer i arbetsför ålder. År 2070 förväntas försörjningskvoten stiga till 72, vilket innebär att allt färre arbetsföra personer kommer att behöva försörja en växande andel äldre och samtidigt finansiera välfärdstjänsterna, vilket kommer att öka det ekonomiska trycket.

Invandring löser inte alla problem

Även om invandring skjuter upp minskningen av den arbetsföra befolkningen och bromsar ökningen av försörjningskvoten, kommer det inte ensam att lösa alla utmaningar som befolkningsutvecklingen medför. Om födelsetalen förblir låga kommer Finlands åldersstruktur att genomgå oundvikliga förändringar som påverkar hela samhället.

Rapo understryker att även om invandring hjälper, är befolkningens åldrande och minskningen av antalet personer i arbetsför ålder oundvikliga om inte födelsetalen stiger. «Med nuvarande låga födelsetal skulle det på sikt få en permanent påverkan på befolkningsutvecklingen,» säger han. Detta innebär att även om

invandringspolitiken kan påverka befolkningsutvecklingen i viss utsträckning, krävs det långsiktiga lösningar för att hantera födelsetal och åldersstruktur.

Framtida utmaningar och möjligheter

Befolkningsprognoser bygger till stor del på tidigare utveckling och statistik, men de ger ett viktigt perspektiv för framtida planering. Förändringar i åldersstrukturen medför betydande utmaningar för både ekonomin och hälso- och sjukvården. Särskilt vården av äldre och finansieringen av pensioner kommer att bli allt mer centrala frågor i framtiden när antalet personer i arbetsför ålder minskar och antalet pensionärer ökar. Samtidigt spelar invan-

dring en viktig roll för att hålla befolkningstillväxten vid liv, men det finns också osäkerhetsfaktorer, som globala kriser och flyktingströmmar, som kan påverka utvecklingen. Under de kommande åren kommer det att behövas en bred samhällsdebatt och politiska beslut för att Finland ska kunna möta de utmaningar som befolkningens åldrande och minskande födelsetal medför.

År 2070 kan kännas avlägsnet, men befolkningsutvecklingen går långsamt men stadigt framåt. De beslut och åtgärder som vidtas nu kommer att forma Finlands framtid och påverka hur väl samhället klarar av att möta de utmaningar som befolkningstillväxten och förändringarna i åldersstrukturen för med sig.

Veckans konstupplevelse:

Helene Schjerfbeck

10.7.1862 - 23.1.1946

Folkskoleflickan II (Flicka i svart), 1908

NYHETER

Helsingin Sanomat: Tuira-modellen kan rädda vår hälsovård

I en artikel i Helsingin Sanomat den 3.10.24 med rubriken ”Skulle Ouluns Tuiras husläkarmodell kunna rädda Finlands hälso- och sjukvård?”, diskuterades den modell som används vid hälsocentralen i Tuira, Oulu,

Modellen har väckt stort intresse eftersom den framgångsrikt förbättrat primärvården i ett område som är känt för sina utmaningar, såsom arbetslöshet och socioekonomiska problem. Tuiras hälsocentral betjänar cirka 65 000 invånare, och modellens syfte har varit att minska belastningen på jouten och specialistsjukvården samt förbättra kontinuiteten i vården.

Grunden i Husläkare 2.0-modellen är enkel: befolkningen delas upp i alfabetisk ordning och varje grupp får en egen läkare. Denna läkare ansvarar för patientens vård över tid, vilket skapar kontinuitet och ökar patientens förtroende för att deras behov tas på allvar. I Tuira har modellen tillämpats i två år, och resultaten är lovande: jourbesök och behovet av specialistsjukvård har minskat, vårdkvaliteten har förbättrats och patientnöjdheten har ökat.

En av modellens största utmaningar är dock den höga omsättningen av läkare. Vid Tuiras hälsocentral byts ungefär hälften av läkarna ut årligen, vilket gör det svårt att bygga långsiktiga vårdrelationer. Även om modellen har minskat omsättningen något, krävs ytterligare förändringar för att kunna erbjuda husläkartjänster till alla patienter.

I artikeln påpekas också att husläkarmodellen inte är en ny idé i Finland. På 1980- och 1990-talen var Finland en internationell föregångare när det gällde att utveckla husläkarsystemet, men efter lågkonjunkturen på 1990-talet bröts systemet ned när läkarnas ansvar ökade och arbetsbelastningen blev ohanterlig. I Tuira har man nu moderniserat denna gamla modell, men för att den ska kunna införas i större skala krävs särskilt fler fasta läkare.

Husläkare 2.0-modellen har även väckt intresse i andra delar av Finland. Till exempel i Esbo och Helsingfors har det föreslagits att modellen införs som en del av lösningen på primärvårdens kris. Trots att modellens största fördelar redan syns i Tuira, kräver dess fulla genomförande ett långsiktigt arbete, och experter menar att det kan

**Podcast in English:
Can the Tuira Model save Finnish healthcare?
<https://vpress.ovh/podcasts.htm>**

ta upp till sex år innan modellen är helt införd.

En central fråga är läkarnas arbetsvillkor. Många läkare arbetar deltid, vilket försvårar en fullständig tillämpning av husläkarmodellen. I Tuira arbetar läkarna ofta bara 80 procent av heltid, vilket delvis förlänger väntetiderna för icke-brådskande besök. För att förbättra vårdkontinuiteten och ge patienter säkerheten i att ha en egen läkare krävs fler heltidsan-

ställda läkare inom primärvården.

Enligt artikeln i Helsingin Sanomat erbjuder Ouluns Tuiras husläkarmodell en lovande lösning på de utmaningar som Finlands primärvård står inför, men den kräver betydande förändringar, särskilt när det gäller läkarnas fasthet och resursfördelningen, för att modellen ska kunna spridas över hela landet.

NYHETER

Kommissarie Palmu återvänder till Vasa stadsteaters scen

Höstens höjdpunkt är Vasa stadsteater med den klassiska detektivromanen Kommissarie Palmus misstag, som baserar sig på Mika Waltaris älskade roman. Denna av många ansedda berättelse om Palmu utspelar sig i Eira i Helsingfors, där den rike och bländande Bruno Rygsecks öde tar en tragisk vändning när han hittas drunknad i sitt eget badkar.

Inspektör Palmu börjar tillsammans med sina assistenter Kok och Virta utreda händelsen, som till en början betraktas som en olycka. Misstankar uppstår när det uppdagas att alla medlemmar av den märkliga familjen Rygseck var närvarande i Brunos hus vid tidpunkten för händelsen. Under nattens mörka timmar har en fest hållits i huset, där mystik och märkliga krafter har varit starkt närvarande.

Är det en iscensatt olycka för att lura Palm Tree, eller har ödet spelat ett grymt spel? I teaterversionen tar Palmu med tittarna på ett spännande och visuellt imponerande äventyr där humor och detektivspänning går hand i hand.

Temat för Vasa stadsteaters höstsäsong är makt, och kommissarie Palmus misstag behandlar detta tema genom att fördjupa sig i maktförhållandena mellan brottslighet och myndigheter. Teaterns repertoar erbjuder en bred överblick över olika former av makt, både i enskilda föreställningar och i sociala frågor. Men framför allt erbjuder denna detektivhistoria en nostalgisk och uppslukande upplevelse där du kan koppla av med en bra historia.

Föreställningen har premiären den 1 november 2024 på Romeo-scenen och kommer att pågå i cirka två timmar med pauser. Föreställningen riktar sig till barn över 7 år och är även textad på svenska. Dessutom ordnar teatern doftfria föreställningar så att även de som är känsliga för dofter kan njuta av föreställningarna utan störningar.

Så det blir spänning, humor och nostalgi – kommissarie Palmu bjuder in dig att njuta av ett kriminalmysterium från svunna tider.

Detaljer om föreställningen:
Kommissarie Palmus

misstag

Premiär: 1.11.2024

Längd: ca 2 tim 10 min
(inkl. paus)

Scen: Romeo

Rekommenderad ålder: över 7 år

Föreställningen är textad på svenska.

**De, som vet litet
mera
är
De, som läser Wasa
Dagblad**

varje omklädningsrum finns bänkar, klädhängare och fyra förvaringsskåp för värdesaker, som kan låsas med ett eget lås. Piren på stranden är upplyst och övervakad med hjälp av ett inspelningskamerasystem. För simmare finns det också ett pumpunderhållet hål som säkert kan nås via en stege eller plattare trappor.

I år har Vasa stad förvärvat ägandet av omklädningsrummen, vilket möjliggör ytterligare förbättringar och utveckling av områdets underhåll. – Vi har skaffat omklädningsrummen permanent

Vasa Inre hamns populära vinterbadplats öppnar i slutet av oktober

Vinterbadområdet i Inre hamnen i Vasa öppnas på nytt i slutet av oktober, under vecka 44, och erbjuder en uppfriskande upplevelse för alla som tycker om vinterbad. Den kostnadsfria vinterbadplatsen är öppen mellan klockan 6 och 21 och har blivit mycket populär bland både lokalbefolkningen och besökare.

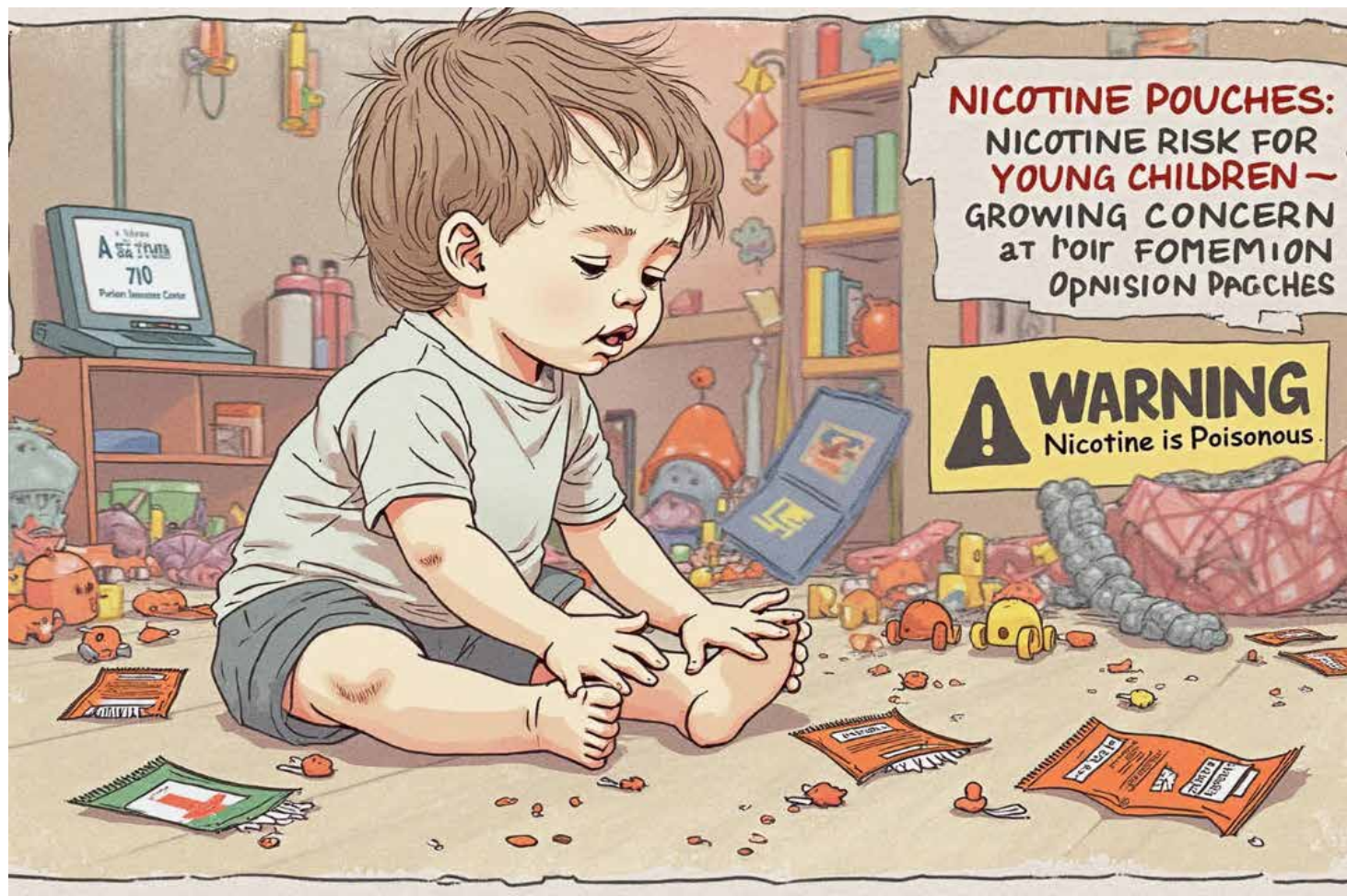
Vinterbadplatsen i slutet av Sandögatan är utrustad med två uppvärmda omklädningsrum som är separata för herrar och damer. Säkerheten och komforten i området har beaktats väl: omklädningsrummen är rymliga och i

till staden, så vi kan göra små men betydande förbättringar, som att lägga till klädkrokar och installera golvbrunnar, säger Jarmo Latvala, servicechef för grönområdesteamet som ansvarar för underhållet av vinterbadområdet.

Vinterbadplatsen, som öppnade för första gången i december 2023, lockade över 10 000 besökare förra vintersäsongen, och området förväntas bli lika populärt i vinter. Denna pärla i den inre hamnen erbjuder vederkvickelse för både kropp och själ mitt i polar-natten.

NYHETER

Nikotinpåsar utgör förgiftningsrisk för småbarn – oro växer vid Giftinformationscentralen

Nikotinpåsar har blivit en allt vanligare orsak till förgiftning, och Giftinformationscentralen får dagligen frågor om dem. Småbarn är särskilt utsatta, eftersom de kan stoppa nikotinpåsar i munnen när de utforskar sin omgivning, berättar Finlands Läkartidning

Enligt överläkare och biträdande professor Tuomas Lilius vid Giftinformationscentralen utgör nikotinförgiftning en verklig risk, särskilt för små barn. ”Oro är befogad, eftersom nikotin snabbt absorberas genom munnens slemhinnor och kan orsaka symtom inom några minuter”, säger Lilius. Typiska symtom

på nikotinförgiftning inkluderar magont, illamående, kräkningar, skakningar och hjärtklappning. I allvarliga fall kan förgiftning leda till rytmrubbningar och kramper.

Fram till september 2024 hade Giftinformationscentralen fått 325 samtal angående nikotinpåsar. Hälften av dessa gällde barn under två år. Lilius understryker föräldrarnas ansvar: ”Nikotinpåsar bör behandlas som kemikalier eller läkemedel – de måste hållas utom räckhåll för barn.”

När det gäller ungdomar och unga vuxna orsakas förgiftningssymtom ofta av över-

användning av nikotinpåsar eller att en påse av misstag svälts. I många fall är även andra droger inblandade.

Familjer uppmanas att ha medicinskt kol hemma, eftersom det kan förhindra att nikotin absorberas om ett barn har svält en påse. Lilius påminner också om att även om försäljningen av nikotinpåsar i Finland är begränsad till en styrka på 20 mg/g, finns det starkare påsar tillgängliga från utlandet, vilket ökar risken ytterligare.

Giftinformationscentralen genomför för närvarande studier om nikotinpåses toxicitet, ef-

tersom det fortfarande finns förvånansvärt lite information om deras farlighet.

Vill du veta mer? Läs Wasa Dagblad!

De som är bäst informerade är de som läser Wasa Dagblad. Hos oss får du alltid de senaste nyheterna, djupgående analyser och perspektiv på det som händer både lokalt och globalt. För den som vill veta mer – och förstå mer – är Wasa Dagblad det självklara valet.

Följ med oss för att hålla dig uppdaterad om det som verkligen betyder något.

EVENEMANG

ATENEUM

Gothic Modern – Från mörker till ljus

4 oktober 2024 till 26 januari 2025. Medeltidens och renässansens konst försåg 1900-talets konstnärer med emotionellt material och sätt att hantera grundläggande mänskliga känslor, liksom födelse, död, lidande och sexualitet

På utställningen visas bl.a. Arnold Böcklin, Lucas Cranach d.ä., Akseli Gallen-Kallela, Vincent van Gogh, Theodor Kittelsen, Käthe Kollwitz, Edvard Munch, Hugo Simberg, Helene Schjerfbeck, Marianne Stokes och Gustave Van de Woestyne.

Efter premiären på Ateneum fortsätter utställningen till Nationalmuseet i Norge och ALBERTINA-museet i Wien, där kuratorerna är Vibeke Waallann Hansen och Cynthia Osiecki (intendent, Nationalmuseum, Norge) respektive Ralph Gleis (direktör, Alte Nationalgalerie).

Utställningen kompletteras med en omfattande utställningskatalog

RITZ

Michael Monroe - Acoustic solo tour

1.11.2024

www.ritz.fi

VASA LITTFEST

14-16.11.2024

Huvudbiblioteket, Dramasalen

Vasa LittFest är en tvåspråkig litteraturfestival som har arrangerats i Vasa sedan 2001. Festivalen bjuder på fördjupande diskussioner som öppnar upp viktiga te-man och tankar. I år är temat Tillstånd, det utlovas djuplodande dagar av litteratur!

Ett omfattande program, till exempel

Lördagen 16.11

13.45–14.45 | Huvudbiblioteket, Dramasalen

Paneldiskussion: Kvinnliga förebilder – kvinnor i ledande roller

Karin Erlandsson, Ellen

Strömberg, Rosanna Fellman och Anna Bertills diskuterar kvinnornas roll i litteraturen och deras betydelse som förebilder. Den här paneldiskussionen bjuder på inspirerande synvinklar och djupa reflexioner.

RITZ

16.11.24

KLO 14 JA 19

AUTIOTALO

Musikaali Dingo-huumasta

www.ritz.fi

RUSK

19-23.11.24

Kamarimusiikkia Pietarsaassa

Kaipuun kauneus

Kansainvälistä luovuutta vuoden pimeimpään aikaan

ruskfestival.fi

TIKANOJA:

ÅRETS KONSTHÄNDELSE I VASA

Eero Järnefelts konstartställning öppnar

23.11.2024

RITZ

16.11.24

KLO 14 JA 19

AUTIOTALO

Musikaali Dingo-huumasta

www.ritz.fi

RITZ

30.11.24

KLO 14 JA 19

Paratiisi -

BADDING-musikalen

www.ritz.fi

VETENSKAPENS NATT

9 januari 2025 i Helsingfors

Science Night är vetenskapens eget stadsevenemang i Helsingfors.

Evenemanget, som

arrangeras årligen i

januari, kommer att firas

nästa gång torsdagen den

9 januari 2025. En brokig

grupp av programarrangörer

garanterar att du

under kvällen och natten

kommer att kunna njuta

av såväl engagerande föreläsningar

som insikter genom att göra det själv.

Inträde till alla Science

Night-evenemang är

gratis!

På sommaren har vi

Konstens i Vasa. När får

vi Vetenskapens natt på

vintern?

<https://www.tieteidenyoy.fi/>

MEDIESPÅK 2025: seminarium XX

Vasa 22-23 januari 2025.

Mediespråk 2025 arrangeras av Svensk presstjänst och Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi i samarbete med Svenska Yle, Hufvudstadsbladet Ab, HSS Media, ÅU Media, Svenska folkskolans vänner, Stiftelsen för Åbo Akademi, Svenska kulturfonden, Harry Schaumans stiftelse och Konstsamfundet.

<https://www.mediesprak.fi/seminariet/>

KOKKOLAN SYYSKAMARI

21.-24.8.2024

<https://www.kokkolansyyskamari.com/>

KARLEBY VINTERACCORDEON

Karleby vinteraccordeo

8.-15.2.2025

<https://talviharmonikka.com/>

VASA STADSTEATER

TOSCA-operan

Premiär 12.1.2025

<https://www.vaasa.fi/koe-ja-nae/kulttuuria-vaasassa-ja-seudulla/vaasan-kaupunginteatteri/tosca/>

MUSIKFESTPELEN I ILMAJOKI

”STORA OFREDEN 1713-1721”

6-15.6.2025

”Denna mäktiga och aktuella opera tar hatets år och våra förfäders öden tillbaka till Kyrö älvs stränder.

Big Wrath är en skakande och närande berättelse om familjeband, moderskärlek, uthållighet och kraften i samarbete under en tid, när Rysslands brutala anfällskrig mot Finland brände ner Österbotten till svart jord.”

www.musiikkijuhlat.fi

Musikfestspelen Korsholm

23.7.–30.7.2025

”Musikfestspelen Korsholm 2024 och Tove Teuvalla Opera är över och hösten närmar sig. Nu arbetar vi redan med Musikfestivalen sommaren 2025. Men vi vill återvända till de varma dagarna och festivalstämningen i juli och augusti.

Musikfestspelen Korsholm ordnas nästa år 23.–30.7.2025.

<https://korsholmmusicfestival.fi/>

SAMHÄLLE

Finland – Världens lyckligaste land?

Lycka är något vi alla strävar efter, men vad innebär det egentligen att vara lycklig? Är det att känna glädje under större delen av sin tid, eller handlar det om en mer övergripande tillfredsställelse med livet?

Dessa frågor utforskades nyligen under en föreläsning av professor Jan-Erik Lönnqvist vid Social&Kommunalhögskolan i Helsingfors. Han presenterade forskningsresultat kring lycka och dess orsaker. Ett faktum som vi finländare kan vara stolta över inledde föreläsningen: Finland har gång på gång toppat listan i den årliga internationella undersökningen World Happiness Report.

Men hur kan det komma sig att Finland, där 10 % av den vuxna befolkningen äter antidepressiva mediciner och en stor andel unga kvinnor rapporterar psykiska besvär, ändå rankas som världens lyckligaste land? En viktig del av förklaringen

ligger i hur man definierar och mäter lycka. Lycka kan påverkas av många faktorer, allt från ekonomisk trygghet och sociala nätverk till fysisk hälsa och samhällstillit.

Lönnqvist lyfte fram att socialt kapital, det vill säga känslan av gemenskap och tillit till andra, spelar en avgörande roll för vår lycka. Att ha en vän man kan lita på och vända sig till i svåra tider är en av de viktigaste faktorerna för välbefinnande. Även förtroendet för myndigheter och rättsväsendet har en stark koppling till lyckonivån i ett land. I Finland, där korruptionen är låg och tilliten hög, känner sig många tryggare, vilket i sin tur bidrar till högre lycka.

Ett annat intressant samband som presenterades var kopplingen mellan lycka och hälsa. Människor som är friska tenderar att vara lyckligare, och omvänt har

lyckliga människor större chans att hålla sig friska. Forskning som presenterades i World Happiness Report 2024 visar till och med att lycka kan minska risken för demens.

Ekonomisk trygghet spelar också en roll, men enligt forskningen påverkar inte inkomstlyftet lyckonivån på längre sikt. Det är den relativa inkomsten, i jämförelse med exempelvis grannar eller kollegor, som kan skapa en känsla av lycka eller missnöje. Lönnqvist reflekterade också över sin egen uppväxt i efterkrigstidens Finland, en tid av materiell fattigdom, men ändå en tid fylld av jämlikhet och trygghet. Trots knappa resurser upplevde han och hans jämnåriga sin barndom som lycklig, något han tillskriver den kollektiva känslan av samhörighet och stabilitet.

Föreläsningen berörde också jämförelser mellan länder. Bruttonational-

produkten (BNP) har länge ansetts vara en indikator på ett lands välbefinnande, men forskning visar att när inkomsten per capita överstiger ett visst belopp – cirka 10 000 USD per år – så stiger inte lyckonivån nämnvärt trots fortsatt ekono-

Utdrag ur ett mediedelade den 1 april 2022:

LYCKAMEDALJER DELAS UT I VASA KL. 10.00 DEN 1 APRIL 2022. Vasa är den lyckligaste staden i Finland. Finland är redan världens lyckligaste land för femte året i rad. Därav följer att Vasa är den lyckligaste staden i världen. Världens lyckligaste stad! Låt oss fundera på vad detta betyder för ett ögonblick.

Alla vi från Vasa är de lyckliga vinnarna av denna globala lyckotävling. För att fira detta har stadsstyrelsen beställt 65 000 medaljer, det vill säga en medalj åt varje invånare i Vasa. Medaljen är 46 mm i diameter och designad av den armeniska konstnären Omnis Tunut. Medaljen ser ut så här:

De första 10 000 medaljerna är guld och de delades ut vid en högtidlig fest framför stadshuset klockan 10 i dag på aprildagen. Utdelare är stadens lyckochef Lisbeth Salander, känd från Millennium-trilogin i Stockholm. Det är vårt ett besök. Denna medalj kommer en dag att bli ett verkligt värdefullt samlarobjekt.

misk tillväxt. I stället har konceptet Gross National Happiness (GNH) vuxit fram som ett mer holistiskt sätt att mäta lycka och livskvalitet.

Så varför vinner Finland dessa "lyckotävlingar" år efter år? En förklaring kan vara att finländare generellt sett ger mer nyanserade svar i enkäter än människor i många andra länder. Medan en finländare som inte är helt nöjd med livet kanske sätter en fyra på en skala från noll till tio, skulle någon i ett annat land ge ett nollpoängsresultat i samma situa-

tion. Detta drar upp vårt medelvärde, även om vi själva inte alltid upplever oss som särskilt lyckliga.

Oavsett hur vi tolkar resultaten är det en tröst att veta att Finland är ett land där människor trivs – och vi kan bara hoppas att vi fortsätter att vara lyckligast i världen!

Källor:

World Happiness Report 2024 <https://worldhappiness.report/> Well-being "critical" for dementia risk reduction, research suggests (2024) <https://worldhappiness.report/news/well-being-critical-for-dementia-risk-reduction-researchsuggests/>

BOKMÄSSAN

Höstens största kulturevenemang: Helsingfors Bokmässan 24–27.10.2024

Helsingfors Bokmässan öppnar sina dörrar torsdagen den 24 oktober och bjuder besökarna på en unik möjlighet att dyka in i litteraturens, kulturens och inspirerande mötens värld. Årets tema är Framtiden, som lyfter fram litteraturens förmåga att skapa hopp och föreställa sig andra möjliga världar. Programchefen Ville Blåfield beskriver temat så här: ”Med litteraturens kraft kan vi skapa alternativa världar, utopier och dystopier. Bokmässan framhäver författarens förmåga att blicka in i framtiden och läsarens möjlighet att tro på en annorlunda morgondag.”

På scenen Senaatintori hålls en serie samtal kopplade till temat, och mässans mångsidiga program bjuder på nästan tusen samtal, intervjuer och presentationer. Upp till 1 500 talare från både Finland och utlandet deltar, och de kommer att erbjuda perspektiv på aktuella ämnen och kulturens

framtid.

En mångsidig upplevelse – samtidigt även Skivmässan, Frimärksmässan och Antikvariatmässan

Förutom litteratur erbjuder Helsingfors Bokmässan även Skivmässan för musikentusiaster samt Frimärksmässan och Antikvariatmässan för samlare och filatelisterna. I samarbete med Finlands Antikvariatförening ger antikvariatmässan besökarna möjligheten att hitta rariteter och samlingsföremål från olika årtionden.

Med samma biljett kan besökarna också ta del av Vin & Mat-evenemanget (18+), som förhöjer kulturupplevelsen med smakupplevelser, samt specialkostmässan På Tallriken som erbjuder variation för dem med särskilda kostbehov.

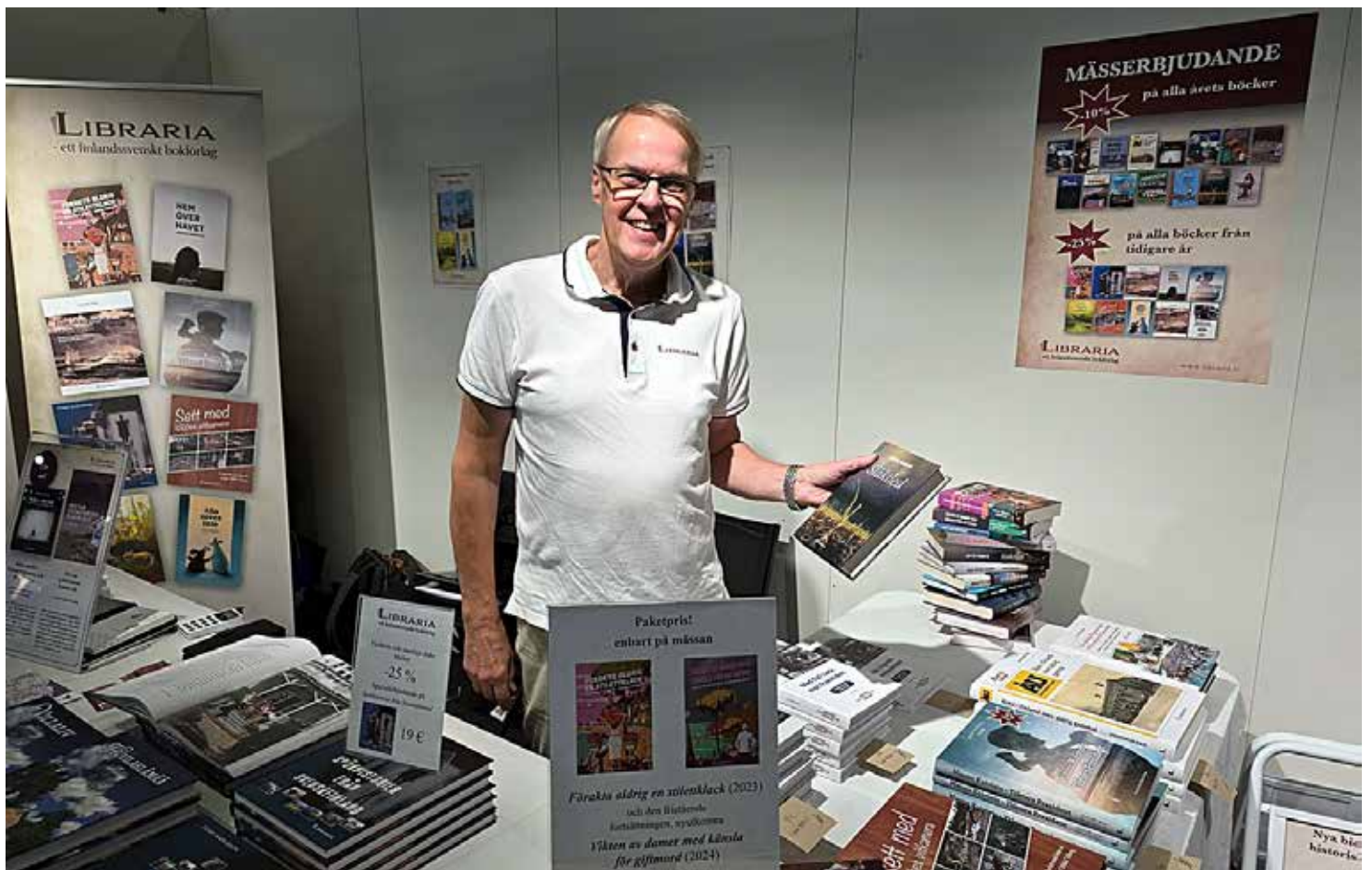
Bokmässan stärker kulturen och stöder läsutresset

Sedan starten 2001 har Helsingfors Bokmässan etablerat sig som ett av Finlands mest betydande kulturevenemang. Mässan stödjer läsutresset, litteraturens värde och bokförsäljningen och erbjuder ett viktigt forum för samtal om yttrandefrihet, jämlikhet och mänskliga rättigheter. Varje år lockar mässan tiotusentals besökare, och i år väntas ett rekordbesökstal på upp till 100 000 personer.

Helsingfors Bokmässan arrangeras på Mässcentret i samarbete med Finlands Förlagsförening och Finlands Bokhandlarförbund.

En av svenska Österbottens mest kända författare, K-G Olin. Hans nästa bok kommer att ha rubriken "Mera brännvin"

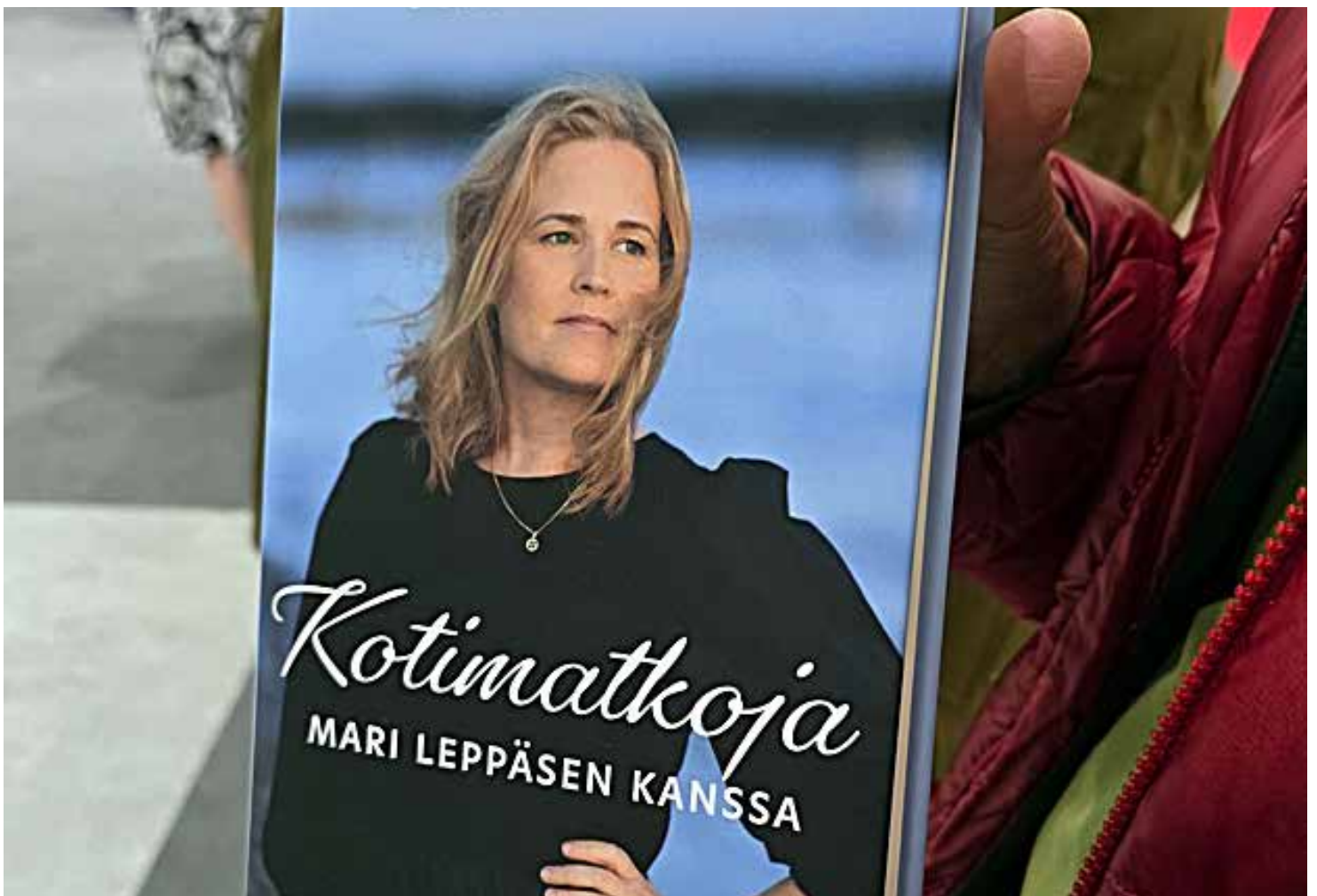

Finlands nyaste bokförlag heter "Libraria" och finns i Hangö. Under sitt första verksamhetsår har förlaget publicerat 20 böcker, och bokproduktionen fortsätter. Modigt och framgångsrikt! Nedan finns en av förlagets böcker med spökhistorier från Österbotten.

Biskop Mari Leppänen och hennes nya bok

HEDERSRELATERAT VÅLD

Paneldiskussion

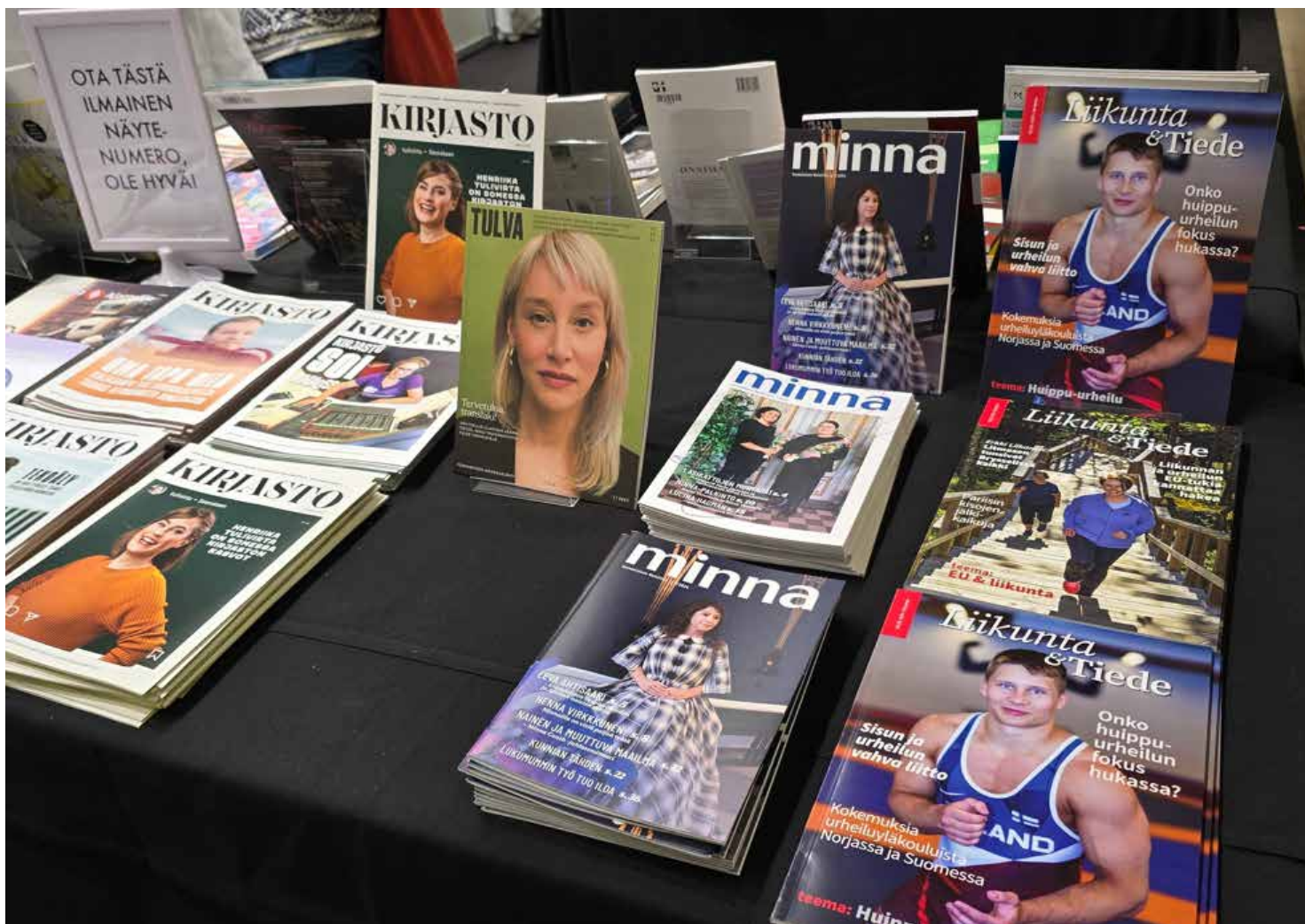
Intervju om hedersrelaterat våld (på finska)

Under bokmässan hölls en viktig paneldiskussion, eller närmare bestämt en intervju där Mimmi Koukkala berättade om sitt hjälparbete i Afrika. Intervjun handlade mycket om hedersrelaterat våld.

Video från paneldiskussionen hittas här:

<https://drive.google.com/file/d/1UliIAPLZexnAHN27mpHddeqF8znlye3I/view>

EKONOMI

Betala mer, få mindre: ”Shrinkflation” och ”Cheapflation” i inflationens tidevarv

Inflationen tömmer plånböckerna vid kassan, men konsumenter står inför en dubbel smäll: fenomenet ”shrinkflation” och dess mer smygande kusin ”cheapflation”.

Shrinkflation: En välkänd fiende

Shrinkflation, en sammanslagning av orden ”shrink” (krympa) och ”inflation” (inflation), är en väl dokumenterad praxis där tillverkare subtilt minskar kvantiteten av en produkt samtidigt som de behåller eller till och med höjer priset. Det innebär i praktiken att du betalar mer för mindre av samma produkt.

Exempelvis kan din favoritkylchokladkaka ha krympt något i storlek, eller din flingpaket kan numera innehålla några färre flingor. Även om förändringen kan verka obetydlig vid en första anblick, kan den ackumuleras till betydande summor över tid, särskilt för budgetmedvetna konsumenter.

Cheapflation: En listig strategi

Cheapflation tar den här strategin ett steg längre. Här minskar tillverkarna inte bara kvantiteten utan justerar även själva receptet, och ersätter ingredienser av högre kvalitet med billigare alternativ. Detta kan gå obemärkt förbi konsumenter som enbart förlitar sig på varumärkeskänedom.

Foodwatch, en belgisk konsumentskyddsorganisation, avslöjade nyligen denna praxis. De identifierade fall där produkter som surimi-stic-

kor innehöll mindre fisk, majonnäs hade en lägre ägghalt (håmliång = innehåll) och choklad innehöll mindre kakao. Oroväckande nog sammanföll dessa förändringar ofta med prishöjningar, vilket ledde till att konsumenter kände sig dubbel lurade.

Tillverkarnas försvar

Tillverkare hänvisar ofta till stigande råvarukostnader som en motivering för dessa metoder. Inflationen sätter visserligen press på produktionen, men kritiker menar att bristen på transparens kring receptändringar och prishöjningar är oacceptabel.

Kampen för rättvisa

Foodwatches undersökning understryker behovet av ökad transparens från tillverkarna. Konsumenter förtjänar att veta exakt vad de betalar för, särskilt när de står inför stigande matpriser. Till-

synsmyndigheter har också en roll att spela för att säkerställa rättvisa metoder och skydda konsumenters rättigheter.

Vad kan du göra?

Bli en etikettdetektiv: Läs ingredienslistor noggrant och jämför produktstorlekar och priser mellan olika märken.

Välj budgetmärken: Du kan bli förvånad över kvaliteten på butikens egna märkesvaror.

Storhandla: Om du har lagringsutrymme kan det ge bättre värde för pengarna att köpa basvaror i större mängder.

Förespråka transparens: Stöd organisationer som Foodwatch som främjar konsumenters rättigheter och kämpar för rättvisa metoder. Genom att hålla oss informerade och göra välgrundade val kan vi navigera inflationens komplexiteter och se till att vi får valuta för pengarna.

ARKITEKTUR

Säynätsalo stadshus: En pärla inom finsk modernism designad av Alvar Aalto

Inbäddad bland det pittoreska sjölandskapet i Säynätsalo, Finland, står ett mästerverk inom modern arkitektur: Säynätsalo stadshus. Designad av den legendariske finska arkitekten Alvar Aalto, överskrider denna ikoniska byggnad sin funktion som medborgarcentrum och blir en kulturell landmärke och ett bevis på Aaltos visionära designmetod.

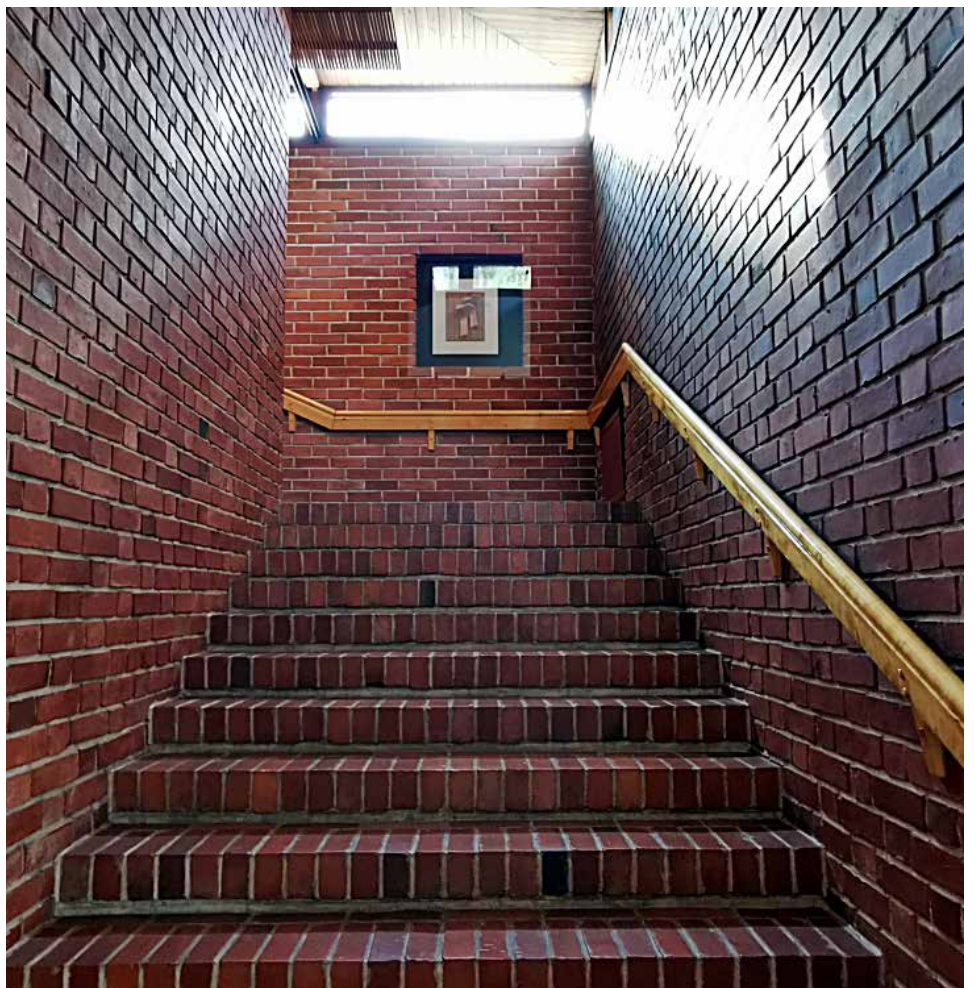
Aaltos vision väcks till liv

Aalto fick uppdraget för Säynätsalo stadshus 1949, efter en designertävling. Säynätsalo, en tidigare fabriksstad, genomgick en period av tillväxt, och det nya stadshuset planerades som en central punkt för samhället. Aalto, känd för sin harmoniska blandning av natur och funktionalitet, omfamnade sjöläget. Den resulterande designen bestod av två huvudbyggnader organiserade kring en central innergård:

- En U-formad rådsal och stadshusbyggnad med administrativa kontor.
- Ett folkbibliotek med lägenheter för uthyrning.

Aaltos signaturstil

Säynätsalo stadshus exemplifierar Aaltos signaturstil. Rött tegel, ett återkommande element i hans verk, dominerar exteriören och ekar de varma tonerna i det omgivande landskapet. Det böljande taket, klätt i koppar, reflekterar vattenet i den närliggande sjön. Stora fönster suddar ut gränserna mellan interiör och exteriör, bjuder in naturligt ljus och främjar en koppling till naturen.

Mer än bara funktionellt

Samtidigt som byggnaden effektivt tjänar sitt administrativa syfte, ligger Aaltos geni i hans skapande av ett utrymme som överträffar funktionalitet. Rådssalens sluttande väggar, inspirerade av det finska landskapet, skapar en intim och inspirerande miljö för möten. Den centrala innergården, en fridens tillflyktsort, fungerar som en samlingsplats för samhället.

Ett arv av innovation

Säynätsalo stadshus var inte utan sina utmaningar. Förseningar i byg-gandet och budgetbegränsningar tvingade Aalto att göra ändringar i sina ursprungliga planer. Trots dessa hinder är byggnaden fortfarande ett be-vis på hans innovativa anda och hans förmåga att anpassa sig till oförut-sedda omständigheter.

Ett måste för arkitekturälskare

Idag står Säynätsalo stadshus som en älskad landmärke, inte bara för Säynätsalo utan för hela Finland. Den lockar arkitekturintresserade från hela världen, ivriga att få be-vittna Aaltos mästerliga användning av rum, ljus och naturmaterial på nära håll. Byggnaden är öppen för allmänna rundturer, vilket gör det möjligt för besökare att uppleva den unika atmo-sfär som Aalto skapade.

Sommartid besöks stadshuset av omkring 8000 besökare varav en tred-jedel är från utlandet, bland annat Japan, USA och Tyskland.

En symbol för Säynätsalos identitet

Säynätsalo stadshus är mer än bara en byggnad; det är en symbol för Säynätsalos identitet. Den speglar stadens engagemang för modern de-sign och dess djupa koppling till naturen. Aaltos skapelse fortsätter att in-spirera och tjäna samhället, vilket befäster dess plats som en hörnsten i det finska arkitektur-ar-vet.

ARKITEKTUR

Barcelonas kronjuvel: Sagrada Familia närmar sig färdigställandet

Sagrada Familia tornar upp sig över Barcelonas stadsbild och är ett mästerverk av Antoni Gaudís modernistiska vision. Byggandet påbörjades 1882 och denna ikoniska basilika har fängslat publiken i över ett sekel med sin unika blandning av gotiska och jugendinfluenser.

Gaudí ägnade sitt liv åt Sagrada Familia, och vid hans död 1926 var bara en fjärdedel av projektet färdigt. Genom att följa Gaudís intrikata planer och förlita sig på tolkningar och vissa anpassningar har generationer av ar-

kitekter fortsatt det mödosamma arbetet.

Sagrada Familia har en imponerande födelsefasad, prydd med intrikata skulpturer som före-ställer Kristi födelse. Besökare kan också förundras över passionsfasaden, en stark kontrast som återspeglar Jesu lidande. De skyhöga tornen, ett utmärkande drag för Sagrada Familia, är fortfarande under uppbyggnad. Färdigställandet av Jungfru Maria-tornet i slutet av 2021 var en viktig milstolpe. Detta arkitektoniska underverk förväntas stå klart 2026, vilket sammanfaller med 100-årsjubileet

av Gaudís bortgång. Även efter att den är klar kan vissa mindre aspekter, som en omdiskuterad trappa, fortsätta att byggas fram till 2034.

Oavsett om du är en hängiven pilgrim eller en arkitektentusiast erbjuder Sagrada Familia ett hisnande bevis på mänsklig kreativitet och ut hållighet. Så missa inte din chans att bevittna detta arkitektoniska underverk när det närmar sig sin storslagna fullbordan.

KONSTHISTORIA

En utmaning i konsthistorien: Jacopo Bassani (1515-1592). Hans målningar kan nu ses på Konstmuseet Si-nebrychoff i Helsingfors fram till den 12 januari, 2025

Jacopo Bassani, en venetiansk konstnär från 1500-talet, är fortfarande en något gåtfull figur i konsthistoriens annaler. Trots hans samtida hyllning och kvaliteten på hans arbete har hans namn överskuggats av de mer framträdande figurerna i den venetianska renässansen. Även om det finns begränsad information om hans liv och karriär, ger hans bevarade målningar en inblick i hans konstnärliga stil och bidrag till den venetianska skolan.

Samtida med Tizian och Tintoretto Bassani var verksam i Venedig under samma period som Tizian och Tintoretto, två giganter

inom den venetianska renässansen. Denna närhet till sådana inflytelserika konstnärer skulle utan tvekan ha format hans konstnärliga utveckling. Bassani lyckades dock skapa sin egen nisch, som kännetecknas av sin unika inställning till färg och komposition.

Fokus på religiösa målningar

En stor del av Bassanis kända verk består av religiösa målningar, en populär genre under renässansen. Hans skildringar av bibliska scener har ofta en lugn och kontemplativ atmosfär, som uppnås genom hans noggranna användning av ljus och skugga. Bassanis färgpalett, som känne-

tecknas av rika toner av guld, rött och blått, ger en känsla av överflöd och storslagenhet till hans kompositioner.

Anmärkningsvärda verk Även om Bassanis oeuvre är relativt litet jämfört med hans mer kända samtida har flera av hans målningar överlevt och fortsätter att beundras. Bland hans mest anmärkningsvärda verk är:

”The Adoration of the Magi”: Den här målningen visar Bassanis förmåga att skapa en dynamisk och trång scen samtidigt som han behåller en känsla av ordning och harmoni.

”Den helige Sebastians martyrskap”: Detta dramatiska verk har en

kraftfull skildring av helgonets lidande, med en stark betoning på scenens fysiska karaktär.

Utmaningen med attributering

En av svårigheterna med att studera Bassanis arbete är frågan om attributering. På grund av hans relativt lilla produktion och bristen på definitiv doku-

mentation kan det vara utmanande att definitivt tilldela vissa målningar till hans hand. Detta har lett till en viss debatt bland konsthistoriker om äktheten hos vissa verk som tillskrivs Bassani.

En försummad mästare Trots de utmaningar som är förknippade med att studera Jacopo Bassani förtjänar hans arbete att bli mer känt och uppskattat. Hans unika konstnärliga stil och bidrag till den venetianska renässansen gör honom till en värdefull figur i konsthistorien. I takt med att mer forskning bedrivs och nya upptäckter görs hoppas man att Bassanis plats i den venetianska konstens kanon ska bli allt mer etablerad.

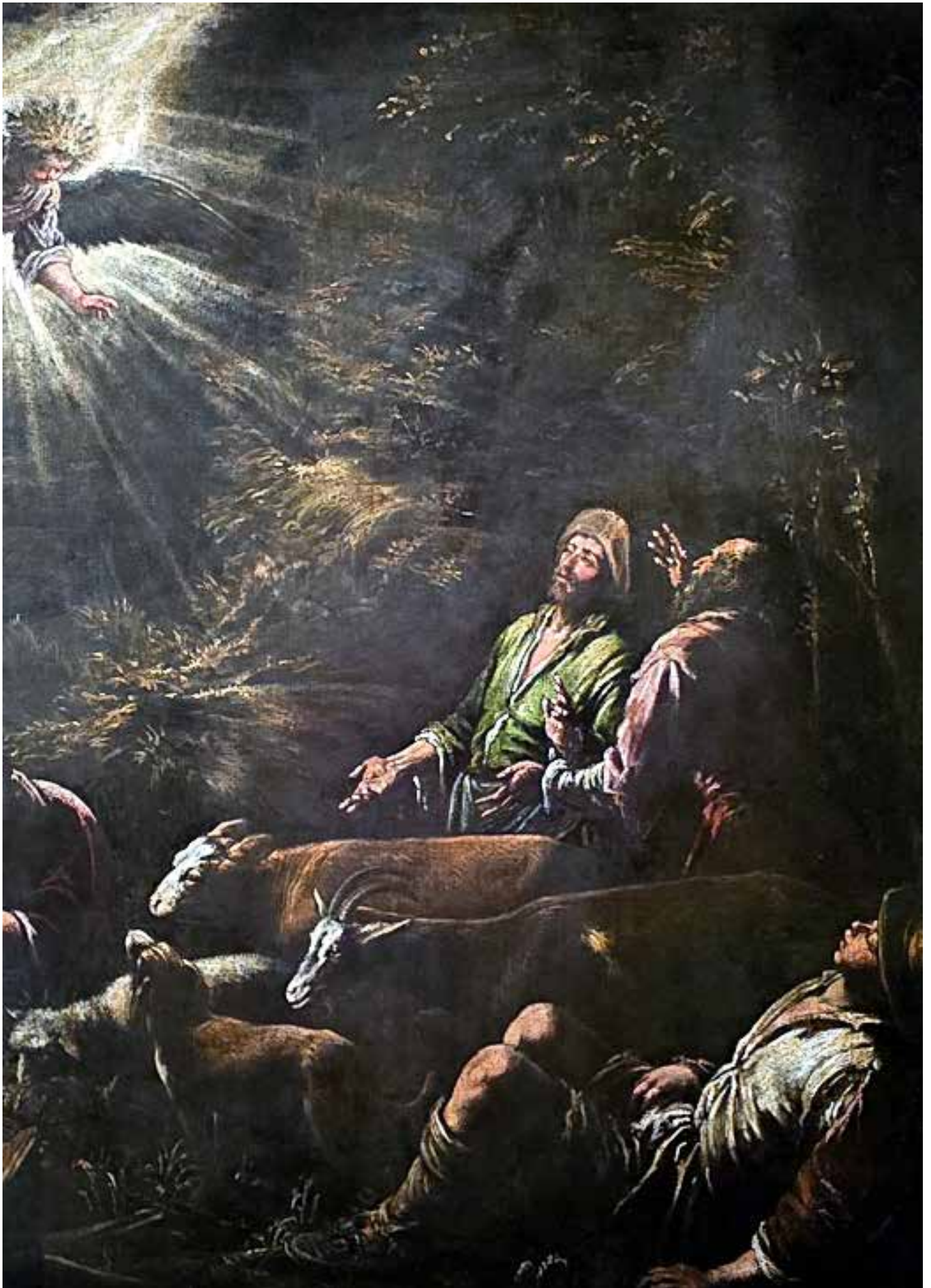
*Jacopo Bassani (1515-1592):
Portrait of a Man in Armour and a Girl, 1578*

*Jacopo Bassani (1515-1592):
Virgin and Child with John the Baptist and Saint Anthony the Abbot*

*Jacopo Bassani (1515-1592):
Annunciation to the Shepherds, 1575*

KONST

Eero Järnefelt: Finlands framstående natur- och porträttmålare. Hans utställning öppnar i Vasa den 23.11.24

Eero Järnefelt (1863–1937) var en framstående person inom finländsk konst, känd för sina fängslande landskap och insiktsfulla porträtt. Född in i en framstående konstnärsmiljö, omgavs Järnefelt av kreativitet redan från ung ålder.

Hans far var general och hans mor var en baronessa med konstnärliga intressen. Hans syster Aino gifte sig med den hyllade tonsättaren Jean Sibelius. Den konstnärliga miljön närmade utan tvekan Järnefelts egna konstnärliga talanger. Järnefelts konstnärliga resa började i Paris, där han studerade under ledning av berömda franska konstnärer som Fernand Cormon. Han

absorberade influenserna av naturalismen och impressionismen, vilket är tydligt i hans användning av ljus och fokus på att fånga flyktiga ögonblick.

Efter att ha återvänt till Finland blev Järnefelt fängslad av den naturliga skönheten i sitt hemland, särskilt de majestätiska landskapen runt Koli nationalpark. Hans målningar fångade stillheten och storheten i dessa landskap, ofta med en dämpad färgpalett och betoning av den finska vildmarkens vidsträcktighet. Dessa Koli-temade målningar förblir några av hans mest igenkännbara verk. Järnefelt var också en begåvad porträttmålare. Han målade framstående fi-

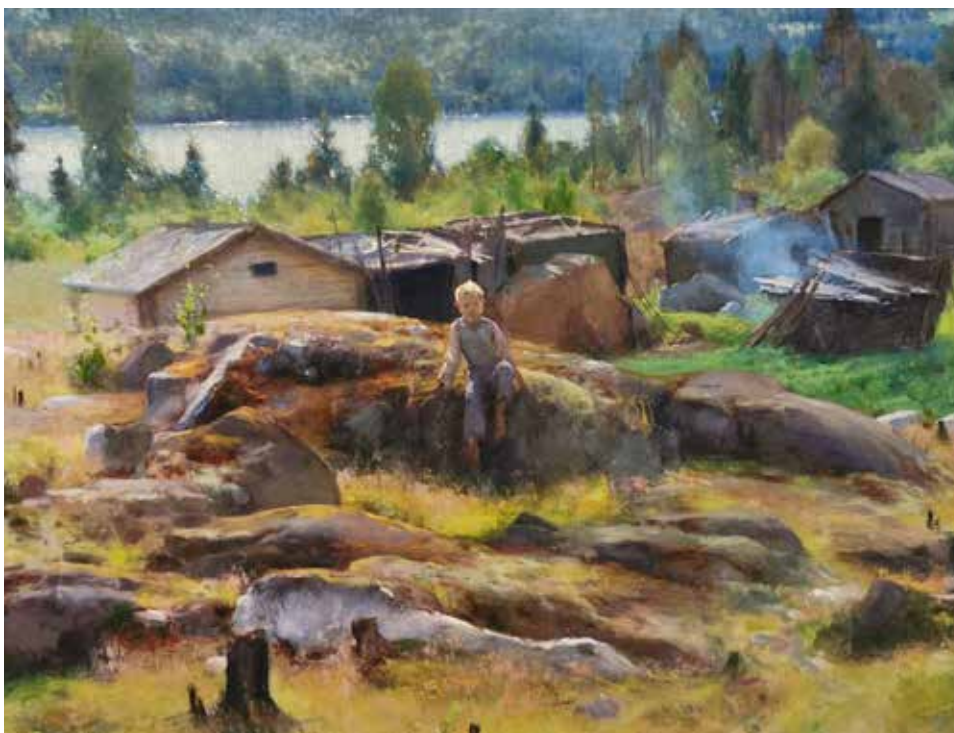
gurer i det finska samhället och fångade deras personligheter och uttryck med anmärkningsvärd detaljrikedom. Hans porträtt var kända för sin psykologiska djup och förmåga att förmedla sina ämnens inre värld. Utöver sina konstnärliga strävanden spelade Järnefelt en betydande roll för utformningen av den finländska konstutbildningen. Han tjänstgjorde som professor vid Helsingfors universitets tecknings- och över två årtionden och inspirerade generationer av aspirerande konstnärer. Centrala egenskaper för Eero Järnefelts konst:

- Landskap: Fokus på att fånga den finska vildmarkens skönhet, särskilt Koli nationalpark. An-

J K Paasikivis porträtt

vändning av dämpade färger och betoning på vidsträckthet.

- Porträtt: Psykologisk djup och förmåga att skildra sina ämnen inre värld.

- Influenser: Naturalism och impressionism tydliga i hans användning av ljus och fokus på att fånga flyktiga ögonblick. Arv: Eero Järnefelt betraktas som en av huvudfigurerna i den finska konstens guldålder. Hans målningar fortsätter att beundras för sin skönhet, tekniska skicklighet och förmåga att fånga es-sensen av Finlands landskap och människor.

Några av Järnefelts målningar:

- "Sved" (1893): Detta anses allmänt vara Järnefelts mest ikoniska verk och en milstolpe inom finsk konst. Den skildrar en grupp trötta bönder som rensar mark genom att bränna ris. Målningen är en kraftfull samhällskommentar och belyser de hårda verkligheterna i det lantliga livet i Finland på den tiden. Figurerna är stoiska och silhetterade mot en rökfylld himmel, vilket förmedlar en känsla av svårigheter och motståndskraft.

- "Saimi på ängen" (1892): Detta porträtt visar Järnefelts fru, Saimi, sittande graciöst på en solbelyst äng. Målningen är känd för sin idylliska atmosfär och det mjuka ljuset som sipprar genom träden. Järnefelts skicklighet i att fånga ljus och skugga är tydlig, liksom hans ömhet i att porträttera sin fru. Användningen av en dämpad färgpalett med inslag av levande grönt och gult skapar en harmonisk och fridfull komposition.

- "Koli" (1935): Målad senare i Järnefelts karriär, representerar detta landskap hans långvariga fascination för den storslagna naturen i Koli nationalpark. Sjöns vidsträckthet och de rullande kullarna dominerar förgrunden, medan de avlägsna bergen reser sig majestätiskt i bakgrunden. Användningen av en sval blå och grön färgskala förmedlar lugnet i den finska vild-

Frans Ali Krogius' porträtt

marken. Denna målning exemplifierar Järnefelts förmåga att över-sätta naturens storhet till duk med en känsla av lugn och vördnad.

De flesta av Eero Järnefelts målningar finns i offentliga samlingar i Finland, särskilt de som fokuserar på finsk konst. Här är några framstående platser där du kan hitta hans verk:

- Ateneum konstmuseum, Helsingfors: Detta är Finlands nationalgalleri och håller den största samlingen av Järnefelts målningar, inklusive ikoniska verk som "Under piskan (Bränna ris)" och "Saimi på ängen".

- Järvenpää konstmuseum: Beläget i Järvenpää, en stad med en rik konstnärlig historia, har detta museum en betydande samling av Järnefelts verk och erbjuder en mer fokuserad utforskning av hans konstnärliga resa.

- Andra finska museer: Många museer över hela Finland har Järnefelts målningar, inklusive regionala konstmuseer och de med bredare samlingar av finsk konst. Några exempel inkluderar:

- HAM Helsingfors konstmuseum

- Åbo konstmuseum

- Sara Hildéns konstmuseum, Tammerfors

- Samlingarna av olika universitetsmuseer

- Privata samlingar: Medan de flesta av Järnefelts verk finns i offentliga museer, kan en mindre del hittas i privata samlingar.

En utställning med 200 målningar av Eero Järnefelt öppnades i Ateneum i Helsingfors i förrgår. Utställningen är öppen till den 25 augusti. I november 2024 kommer en del av denna utställning med cirka 80 målningar att visas på Tikanojas konstgalleri i Vasa.

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

Den skrämmande verkligheten med klimatförändringar 2024

2024 har varit ett år av extrema klimatförhållanden, vilket belyser den skrämmande verkligheten med klimatförändringar. I denna uppsats kommer vi att utforska de viktigaste resultaten från tre rapporter som publicerats av Copernicus Climate Change Service (C3S), som målar upp en dystert bild av en uppvärmd planet och dess förödande konsekvenser.

Den första rapporten, som undersöker september 2024, visar att det var den näst varmaste september som uppmätts globalt och för Europa. Denna oroväckande trend är särskilt oroande eftersom det är den 14:e månaden i rad som den globala temperaturen har överstigit 1,5 °C över förindustriella nivåer. Dessa stigande temperaturer är inte bara statistik – de kan över sättas till verkliga konsekvenser, vilket framgår av de extrema regn som drabbade delar av Europa i september.

Den andra rapporten fokuserar på sommaren 2024 och beskriver den aldrig tidigare skådade värmestress som upplevts i sydöstra Europa.

Denna region bevitnade rekordvärme, vilket ytterligare förstärkte det brådskande behovet av att ta itu med klimatförändringarna. Rapporten belyser också skillnaderna i nederbörd i Europa, med nederbörd under genomsnittet i de flesta områden och över genomsnittet i vissa nordliga regioner. Dessa förändringar i nederbördsmönstren kan leda till torka i vissa områden och översvämningar i andra, vilket orsakar betydande störningar i jordbruket och ekosystemen.

Slutligen bekräftar den tredje rapporten att augusti 2024 var den varmaste augusti som någonsin uppmätts globalt. Detta resultat ligger i linje med den bredare trenden med stigande globala temperaturer, där augusti är den 13:e månaden av de senaste 14 där temperaturen överstiger 1,5 °C över förindustriella nivåer. Rapporten belyser också den oroväckande ökningen av den genomsnittliga yttemperaturen i havet, som kan ha en djupgående inverkan på de marina ekosystemen och vädermönstren.

Podcast in English:
The Terrifying Reality of Climate Change
<https://vpress.ovh/podcasts.htm>

Resultaten från dessa C3S-rapporter är en skarp påminnelse om den accelererande takten i klimatförändringarna. År 2024 har bevitnat rekordhöga temperaturer, extrema väderhändelser och störningar i hydrologiska mönster. Detta är inte isolerade händelser. De representerar en konsekvent trend som kräver omedelbara åtgärder.

Kvantifiering av klimatförändringar och deras effekter

Specifik statistik och

data från C3S-rapporterna Copernicus klimatförändringstjänsts (C3S) rapporter ger en mängd data för att kvantifiera klimatförändringarnas omfattning. Några av de viktigaste resultaten:

Global temperaturökning: Rapporterna visar konsekvent att de globala temperaturerna stiger i en alarmerande takt. Under 2024 översteg flera månader 1,5 °C över förindustriella nivåer, en kritisk tröskel som identifierats i Parisavtalet.

Extrema värmehändelser: Sommaren 2024 bevittnade rekordstora värmeböljor i sydöstra Europa, med temperaturer som steg till aldrig tidigare skådade nivåer. Dessa värmeböljor fick allvarliga konsekvenser för människors hälsa och jordbruket.

Nederbördsavvikelser: Rapporterna visar på betydande skillnader i nederbördsmönstren i Europa. Vissa regioner drabbades av nederbörd under genomsnittet, vilket ledde till torka, medan andra drabbades av kraftig nederbörd, vilket ledde till översvämningar.

Ökning av havsytans temperatur: Den genomsnittliga havsyttemperaturen har stigit stadigt, vilket bidrar till varmare havstemperaturer och påverkar de marina ekosystemen.

Klimatförändringarnas effekter i den verkliga världen

Effekterna av klimatförändringen är uppenbara i olika delar av världen. Här är några exempel:

Värmeböljor: Extrema värmeböljor har blivit vanligare och intensivare, vilket leder till värmerelaterade sjukdomar och dödsfall. Under 2024 upplevde många regioner rekordhöga temperaturer, vilket utsatte utsatta befolkningsgrupper för risker.

Torka: Långvarig torka har påverkat jordbruksproduktionen, vattenresurserna och ekosystemen. I vissa områden har bristen på nederbörd lett till vattenbrist och skogsbränder.

Översvämningar: Kraftiga regn har orsakat omfattande översvämningar, skadat infrastruktur, fördrivit samhällen och orsakat ekonomiska förluster. Klimatförändringarna gör att dessa händelser blir allt vanligare och mer intensiva.

Skogsbränder: Stigande temperaturer och torrare förhållanden har bidragit till en ökning av skogsbränder som förstör skogar, hem och livsmiljöer för vilda djur. Röken från skogsbränder kan också utgöra betydande hälsorisker.

Stigande havsnivåer: Smältningen av glaciärer och inlandsisar gör att havsnivån stiger, vilket hotar kustsamhällen och ekosystem. Detta fenomen förvärras av termisk expansion av havsvatten när det värms upp.

Detta är bara några exempel på de verkliga effekterna av klimatförändringarna. Konsekvenserna är långtgående och påverkar alla aspekter av människors liv och miljön.

MUSEUM

Lenin-museet i Tammerfors stänger för gott i november

Ett kapitel i finländsk historia avslutas

Leninmuseet i Tammerfors, en av Finlands mest omtalade turistattraktioner, kommer att stänga sina dörrar för alltid i november. Beslutet har fattats av museets styrelse efter flera års ekonomiska svårigheter.

Museet, som invigdes 1946, har varit en kontroversiell plats genom åren. Det har både hyllats som en viktig del av Finlands historia och kritiserats för att glorifiera en diktator. Museet har visat upp föremål från Lenins liv

och verksamhet, och har varit en populär destination för både finländska och utländska besökare.

"Ett svårt beslut"

"Det här är ett mycket svårt beslut att fatta". "Men efter noggranna överväganden har vi kommit fram till att det inte längre är hållbart att driva museet."

Museet har under de senaste åren haft svårt att attrahera besökare, besökarna från Ryssland har försvunnit helt och hållet och intäkterna har minskat kraftigt. Dessutom

har det också annars blivit allt svårare att hitta finansiering för att upprätthålla museet.

Vad händer med samlingarna?

Vad som ska hända med museets samlingar är ännu inte bestämt. Det finns diskussioner om att donera föremålen till andra museer eller arkiv.

En kontroversiell historia
Leninmuseet har alltid varit en kontroversiell plats. Å ena sidan har museet spelat en viktig roll för att dokumentera Finlands

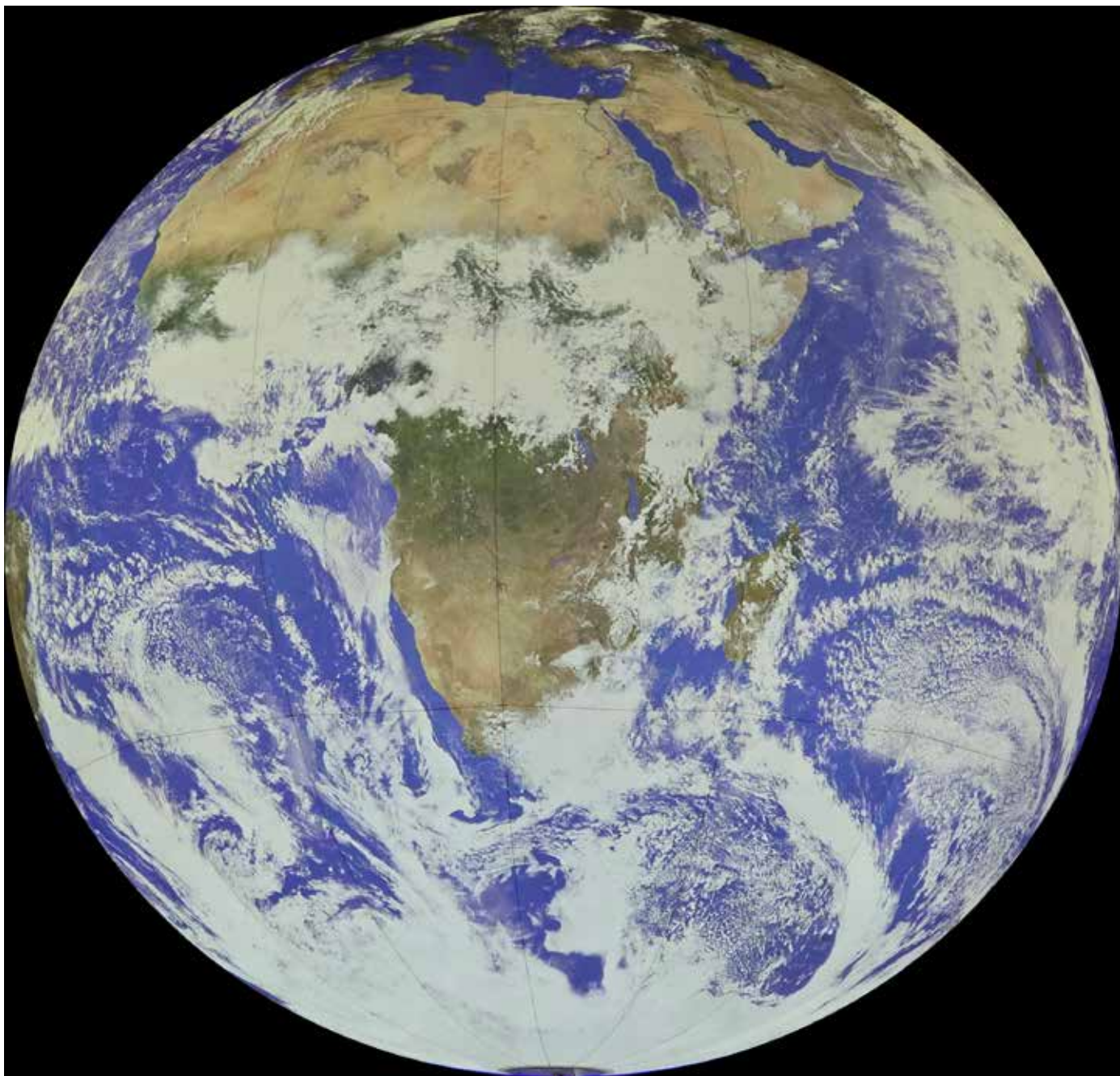
historia och förhållandet mellan Finland och Sovjetunionen. Å andra sidan har museet kritiserats för att glorifiera en diktator som var ansvarig för miljontals människors död.

Stängningen av Leninmuseet kommer utan tvekan att väcka starka reaktioner. För många kommer det att vara ett tecken på att en epok har gått i graven. För andra kommer det att vara en lättnad.

GAIA I DOMKYRKAN

GAIA – En jordklot i domkyrkan i Helsingfors

Luke Jerrams imponerande konstverk Gaia har tagit världen med storm och nu har turen kommit till Finland. I oktober 2024 kommer den sju meter stora jordklotet att pryda Helsingfors domkyrka som en del av evenemanget "En hållbar framtid".

Gaia är mer än bara en konstillation. Det är en upplevelse som syftar till att väcka en djupare förståelse för vår planet och vår plats i universum. Baserat på

de-taljerade NASA-bilder av jordens yta, erbjuder Gaia besökarna en unik möjlighet att se jorden från ett helt nytt perspektiv – svävande i tre dimensioner.

Vad är "Overview Effect"? Konstverket är inspirerat av det så kallade "Overview Effect", en känsla av förundran, sammankoppling och ansvar som många astronauter upplever när de ser jorden från rymden. Genom att skapa en liknande

upplevelse på jorden, vill Jerram inspirera oss till att ta hand om vår planet och arbeta för en mer hållbar framtid.

En utställning för framtiden Utställningen i Helsingfors domkyrka är en del av ett större initiativ för att främja diskussioner om vår planets framtid. Genom att kombinera konst, vetenskap och samhällsengagemang, syftar evenemanget till att inspirera både unga och gamla att ta ansvar för vår miljö.

Varför är Gaia så speciell?

- Storslagen skala: Den sju meter stora jordklotet är imponerande att se på nära håll.
- Detaljerade bilder: NASA-bilderna gör att man kan känna igen kända landmärken och hav.
- Atmosfärisk upplevelse: Det specialkomponerade ljudet förstärker upplevelsen och skapar en känsla av att sväva i rymden.

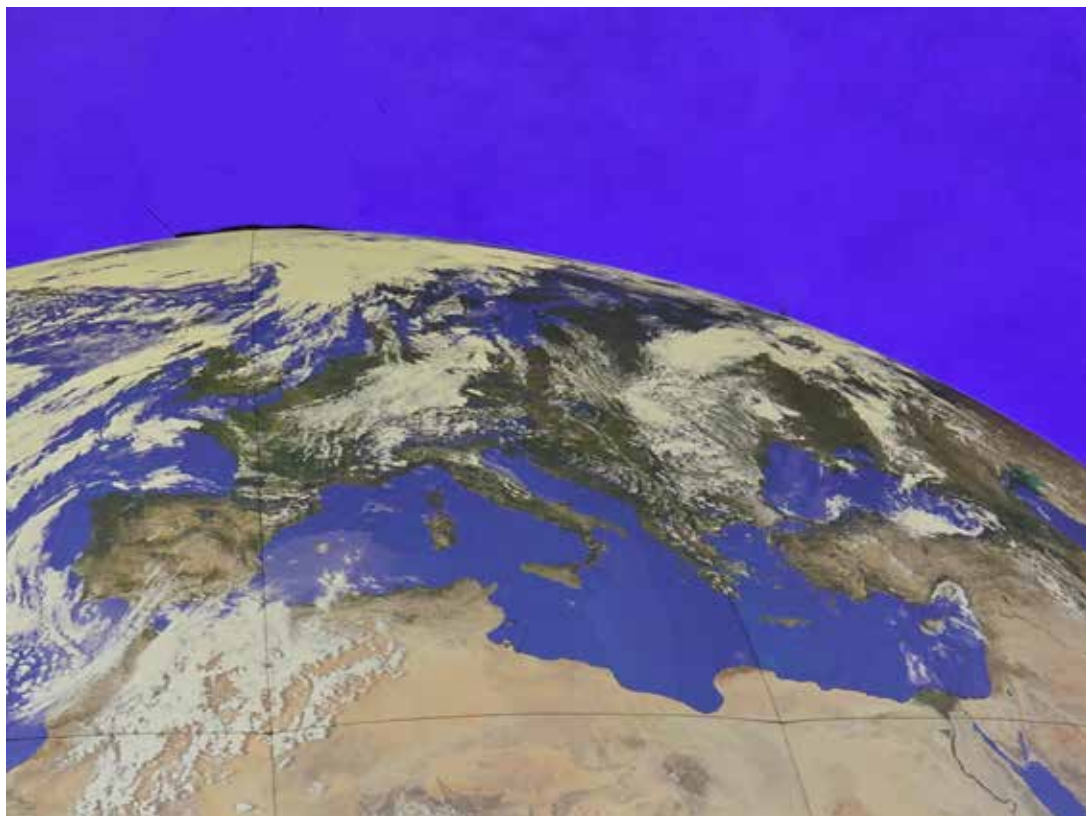
• Universell budskap:
Gaia talar till alla, oavsett bakgrund eller intresse.

Det lönar sig att inte missa denna unika chans att uppleva Gaia i Helsingfors! Utställningen är ett måste för alla som är intresserade av konst, vetenskap, miljö och vår planets framtid. Besök Helsingfors domkyrka i oktober 2024 och låt dig beröras av Gaia.

Gaia erbjuder möjligheten att se jorden i tre dimensioner och i en imponerande skala: 1 cm i ett konstverk motsvarar faktiskt 18 kilometer på jordens yta. Verket omges av rumsliga ljud skapade av den BAFTA-belönade kompositören Dan Jones. Verket visas som en del av evenemanget En hållbar framtid. Den flerfaldigt prisbelönta brittiska konstnären Luke Jerram är känd för sina unika skulpturer, installationer och livekonstframträdanden. Han är särskilt känd för sina storskaliga offentliga konstverk, som har inspirerat och inspirerat människor runt om i världen. Jerrams verk har ställts ut på mer än 800 utställningar i mer än 50 länder. Gaia-konstverket kan ses under kyrkobesök mot en inträdesavgift på fem euro. Inträdesavgiften gäller inte för medlemmar i Domkyrkoförsamlingen och personer under 18 år. Skolgrupper kan besöka skolan gratis under kyrkans besökstider under evenemanget.

Utställningen pågår mellan den 7 och 26 oktober och domkyrkans adress vet kanske alla men här är den: Unionsgatan 29. Huvudingången är stängd pga reparation, men ingången från Senatstorget är öppen.

Då man ser jordklotet

blir man ju nog överraskad över hur litet Europa är. I vanliga kartor är ju Europa oproportionellt stort på grund av kartprojektionerna.

Lördagen den 26.10 firas kvällgudstjänst ”under jordgloben” under ledning av Aki Kekkonen och Inka Kinnunen. Teologiestuderande Riina Peltö talar.

Konstens roll i samhället: En reflektion utifrån Gaia

Gaia, Luke Jerrams imponerande jordklot, är mer än bara ett konstverk. Det är en katalysator för samtal om vår planet och vår plats i universum. Genom att engagera våra sinnen och känslor, har konsten förmågan att väcka en medvetenhet och skapa förändring på ett sätt som ord ensamma inte kan.

Konstens roll i samhället kan summeras i några viktiga punkter:

• Att skapa mening och sammanhang: Konst ger oss

en möjlighet att reflektera över våra liv, våra värderingar och vår plats i världen. Gaia, med sin detaljerade avbildning av jorden, inbjuder oss att se oss själva som en del av något större.

• Utmana normer och perspektiv: Genom att presentera nya sätt att se på världen, kan konsten utmana våra fördomar och uppmuntra oss att tänka kritiskt. Gaia kan t.ex. inspirera oss att ifrågasätta vårt förhållande till naturen och vårt konsumtionsmönster.

• Föra människor samman: Konst kan fungera som en bro mellan olika kulturer, generationer och sociala grupper. Utställningar som den med Gaia kan skapa mötesplatser där människor kan dela sina tankar och känslor.

• Driva social förändring: Konsten har en lång historia av att vara ett verktyg för social förändring. Genom att belysa viktiga samhällsfrågor, kan konsten inspirera till aktivism och förändring.

Gaia som katalysator för

förändring:

Gaia är ett utmärkt exempel på hur konsten kan användas för att driva samhällsförändring. Genom att skapa en visuell och känslomässig upplevelse av jorden, kan Gaia:

• Öka medvetenheten om klimatförändringar: Genom att visa jordens skönhet och sårbarhet, kan Gaia inspirera oss att ta hand om vår planet.

• Främja hållbarhet: Konstverket kan fungera som en påminnelse om att våra handlingar har konsekvenser för framtida generationer.

• Fostra en känsla av globalt medborgarskap: Genom att visa att vi alla delar samma planet, kan Gaia främja en känsla av sammanhållning och ansvar.

Konsten, och särskilt verk som Gaia, spelar en viktig roll i att forma vårt samhälle. Genom att engagera våra sinnen, utmana våra tankar och skapa meningsfulla upplevelser, kan konsten inspirera oss till att skapa en bättre värld.

Det lönar sig att vara lycklig och må bra – risken för demens minskar

I takt med att våra livslängder ökar och befolkningen åldras står vi inför en obestridlig utmaning: hur vi kan minska bördan av neurodegenerativa sjukdomar, såsom demens. Demens, där Alzheimers sjukdom är den vanligaste formen, har ökat stadigt under de senaste årtiondena. Enligt uppskattningar kommer så många som 139 miljoner människor världen över att leva med demens år 2050. Oroväckande nog diagnostiseras över 10 miljoner nya fall varje år – det motsvarar ett nytt fall var tredje sekund.

Men ny forskning erbjuder hopp och en fräsch synvinkel: välbefinnande kan vara nyckeln till att förebygga demens eller åtminstone minska risken för det. Även om de flesta folkhälsostراتيجier fokuserar på biomedicinska insatser, visar ny bevisning att främjandet av psykiskt välbefinnande och positiva känslor kan fungera som ett effektivt verktyg för att bekämpa demens. Ett årtionde av forskning kopplar välbefinnande till hjärnhälsa

Forskare vid Well-being and Emotion across the Lifespan Lab (WELLab) vid Washington University

i St. Louis har publicerat en betydande studie som lyfter fram det starka sambandet mellan välbefinnande och minskad risk för demens. Mer än ett decennium av interdisciplinär forskning pekar övertygande på välbefinnandets skyddande effekter på hjärnan. Forskningen bygger på data som samlats in från äldre vuxna i Chicago och Illinois sedan 1997. Deltagarna genomförde årliga kognitiva bedömningar och självskattningar av sina känslor och sitt allmänna välbefinnande. Forskarna fann att individer som konsekvent rapporterade höga nivåer av välbefinnande var mindre benägna att drabbas av minnes- och tänkandestörningar, även om de hade biomarkörer för Alzheimers sjukdom. Även om de exakta mekanismerna bakom detta samband ännu inte är fullständigt förstådda, tyder resultaten starkt på att bibehållet välbefinnande under livets gång kan bidra till att försena eller till och med förhindra uppkomsten av demens.

Välbefinnande – ett skydd mot demens? Studien väcker en bredare fråga: varför är välbefinnande kopplat till hjärnhälsa? Dr. Emily Willroth, ledare för WELLab, föreslår

att det kan finnas flera förklaringar till detta samband.

"Personer som rapporterar högre välbefinnande är mer benägna att engagera sig i aktiviteter som vi vet är viktiga för hjärnhälsan, såsom regelbunden fysisk aktivitet, social interaktion och mental stimulans", säger Willroth. Dessa aktiviteter har länge varit kopplade till att minska kognitiv nedsättning, men studien går ett steg längre genom att antyda att välbefinnande också kan fungera som en buffert mot de skadliga effekterna av stress, en känd riskfaktor för demens.

Dr. Kyrsten Costlow Hill, en av medförfattarna till studien, förklarar att stress kan skada de system i hjärnan som ansvarar för att upprätthålla kognitiva funktioner. Högt välbefinnande kan å andra sidan bidra till att stärka individens motståndskraft och skydda hjärnan mot skador.

Vad betyder välbefinnande för dem som redan har demens?

Även om välbefinnande nu ses som en potentiell förebyggande faktor, spelar det också en central roll i att förbättra livet för de som redan lever med demens. WELLab understryker att interventioner som främjar

välbefinnande kan öka autonomi, kompetens och känsla av tillhörighet även när demens fort-skrider. Enkla aktiviteter som fysisk aktivitet, utomhusvistelse och socialt umgänge har visat sig vara mycket fördelaktiga för demensdrabbade. Dessa aktiviteter förbättrar inte bara humöret och kognitionen, utan de ökar även livskvaliteten. Dessutom har terapier som inbegriper reminiscens – där människor uppmuntras att reflektera över sina livserfarenheter – visat sig främja känslomässig stabilitet och förbättra det totala välbefinnandet. Att åldras hemma, istället för att flytta till en institution, har visat sig vara särskilt effektivt för att öka välbefinnandet hos äldre, inklusive dem som lever med demens. Genom att använda enkla anpassningar i hemmet, hjälpmedel och bevara sociala kontakter kan individer uppleva större tillfredsställelse med sina liv. Specialiserade miljöer, såsom demensbyar, som erbjuder en trygg men familjär miljö, har också blivit en modell som bevarar människors värdighet och livskvalitet.

Vägen framåt: Agera nu när vi vet

Även om resultaten är lovande, betonar Dr.

Willroth att det inte finns någon "mirakelkur" mot demens. Men bevisen pekar tydligt på att vi kan vidta åtgärder nu för att minska risken för denna förödande sjukdom. Folkhälsosatsningar bör prioritera välbefinnande som en nyckelfaktor för att förebygga demens. I en åldrande befolkning kommer behovet av strategier som inte bara behandlar utan också förebygger neurodegenerativa

sjukdomar att öka.

Att inkludera välbefinnande i våra dagliga rutiner är inte bara en fråga om att leva lyckligare liv; det kan också vara nyckeln till att bevara kognitiv funktion långt in i ålderdomen. Fysisk aktivitet, socialt umgänge, mindfulness och positiva känslor är alla tillgängliga och effektiva sätt att förbättra både vår mentala och vår hjärnhälsa. Som forskningen visar

ger investeringar i välbefinnande långsiktiga fördelar långt bortom ren lycka – det kan vara nyckeln till att minska antalet demensfall i framtiden. Även om vi inte helt kan eliminera risken för neurodegenerativa sjukdomar, kan steg mot att främja mental och emotionell hälsa minska demensrisken för miljontals människor.

I en värld där demens är en av våra mest angelägna

folkhälsoutmaningar måste vi agera nu. Att prioritera välbefinnande, både i det personliga livet och i folkhälsopolitiken, kan leda till ett friskare åldrande och i slutändan en minskad börda av demens för individer, familjer och samhället i stort. Att försumma välbefinnande är ett alltför högt pris att betala – för både vårt sinne och vår framtid.

ENERGIDRYCKER

Borde vi vara oroliga när våra tonåringar dricker mycket energidrycker?

Energidrycker har blivit allt populärare bland tonåringar, med ljusa burkar som lovar en snabb energikick för att driva igenom långa studiesessioner, sport eller sociala aktiviteter. Men är denna plötsliga ökning av koffein och andra stimulantia som taurin något som föräldrar och lärare bör oroa sig för? Det korta svaret är: ja, det finns skäl att vara försiktig. **Ingredienserna:** Koffein och taurin

De flesta energidrycker innehåller höga halter av koffein, ofta betydligt mer än vad som finns i en kopp kaffe. Koffein är ett stimulerande medel som påverkar det centrala nervsystemet och tillfälligt förbättrar vakenhet och koncentration. För vuxna är måttlig koffeinkonsumtion i allmänhet säker. Men för tonåringar, som fortfarande utvecklas fysiskt och mentalt, kan historien vara anorlunda.

Förutom koffein innehåller många energidrycker taurin, en aminosyra som hjälper till att reglera vatten- och mineralnivåerna i blodet. Taurin finns naturligt i kött och fisk, men de mängder som finns i energidrycker är mycket högre. Taurin har visat sig stödja hjärt- och muskelfunktion, men i kombination med koffein och andra stimulantia är dess effekter hos ungdomar inte helt klarlagda.

Hur mycket är för mycket?

Den rekommenderade dagliga gränsen för koffein för tonåringar är cirka 100 mg, vilket ungefär motsvarar en kopp kaffe. Många energidrycker överstiger denna mängd i bara en burk, och vissa tonåringar konsumerar flera burkar om dagen. Överkonsumtion av koffein kan leda till olika biverkningar, inklusive:

Ökad hjärtfrekvens och blodtryck: Överdrivet koffeinintag kan få hjärtat att rusa, vilket kan orsaka hjärtklappning eller till och med arytmier i vissa fall.

Ångest och nervositet: För mycket koffein kan leda till känslor av rastlöshet, ångest eller till och med panikattacker, särskilt hos tonåringar som redan kan vara benägna att stressa.

Sömnstörningar: Energidrycker som konsumeras senare på dagen kan störa en tonårings sömn, vilket leder till sömnlöshet eller dålig sömnkvalitet, vilket i sin tur påverkar akademiska prestationer och humör.

Beroende: Tonåringar som är beroende av energidrycker kan utveckla en tolerans mot koffein och behöver mer för att känna samma effekter, vilket kan leda till beroende.

Hur är det med taurin?

Även om taurin anses vara säkert i måttliga mängder, är de långsiktiga effekterna av att kombinera det med höga doser koffein inte väl studerade, särskilt hos unga människor. Vissa experter är oroliga för att blandningen av koffein och taurin i energidrycker kan leda till överstimulering, vilket särskilt påverkar hjärtat och nervsystemet. Även om studier av taurinens specifika risker pågår, är det en bra idé att begränsa intaget tills mer är känt.

Akademiskt genomslag

Tonåringar dras ofta till energidrycker för att hålla sig alerta under studiepassen eller för att prestera bättre i skolan. Men den tillfälliga energiökningen följs ofta av en "krasch", vilket gör dem tröttare och mindre fokuserade än tidigare. Istället för att förbättra akademiska prestationer kan energidrycker göra det svårare för eleverna att koncentrera sig, komma ihåg information och hantera stress.

Dessutom är sömn avgörande för hjärnans utveckling och inläring. När tonåringar regelbundet konsumerar energidrycker och stör sina sömnmönster kan de undergräva sin förmåga att behålla information och prestera bra i

skolan. Långvarig sömnbrist är kopplad till minnesproblem, lägre kognitiv funktion och till och med psykiska problem som depression.

Uppmuntra hälsosammare alternativ

Hur frestande energidrycker än kan vara, finns det hälsosammare sätt för tonåringar att hålla sig energiska och fokuserade. Att uppmuntra en balanserad kost, regelbunden motion och rätt hydrering kan ge naturlig och ihållande energi under hela dagen. Att utveckla goda sömnvanor, som att gå och lägga sig och vakna vid samma tid varje dag, är nyckeln till långsiktig mental och fysisk hälsa.

För tonåringar som behöver en liten extra boost under studieses-

sionerna, föreslå att du dricker vatten, örtte eller en liten kopp kaffe inom rekommenderade gränser. Dessa alternativ ger återfuktning och ett skonsamt energilyft utan de extrema biverkningarna av energidrycker.

Måttlighet är nyckeln

Även om det är osannolikt att en och annan energidryck orsakar allvarlig skada, kan konsekvent och överdriven konsumtion leda till hälsoproblem, särskilt hos tonåringar under utveckling. Kombinationen av höga koffein- och taurinnivåer gör energidrycker till ett mindre än idealiskt val för unga studenter. Som föräldrar och lärare är det viktigt att utbilda tonåringar om riskerna och uppmuntra dem att göra hälsosammare val.

HÖSTGLÖD - HOSTENS FÄRGER

Höstens och höstglödens magi: Naturens färgpalett på hösten

Hösten kommer och naturens färger blir mjukare och djupare. Bladen, som lyste gröna på sommaren, klär sig nu i brokiga kläder. Rött, orange och gult blandas för att skapa en oförglömlig färgpalett i landskapet. Detta fenomen kallar vi höst, och det är en av de vackraste vyerna i den finska naturen.

Det är naturligt att detta fyrverkeri av färger har inspirerat många finländska konstnärer. Här är några höstmålningar ur Finlands konstvärld.

Varför blir löven färgglada på hösten? Svaret ligger i färgämnen som finns i bladen. På sommaren är bladen gröna tack vare klorofyll, som hjälper växten att fotosyntetisera. På hösten, när dagarna blir kortare och temperaturen sjunker, minskar träden klorofyllproduktionen. I det här fallet uppträder andra färgämnen, såsom gul xantofyll och orange karoten. Dessutom producerar vissa träd rött antocyanin, som skyddar trädet från kylan.

Hösten är mycket mer än bara en vacker syn. Det påverkar natur och människor på många sätt. Fåglar flyttar till varmare länder, djur lagrar mat för vintern och människor går ut för att njuta av höstfärgernas briljans. Hösten är också en viktig del av många kulturer runt om i världen.

Ruska har verkligen inspirerat poeter, konstnärer och musiker genom tiderna. Dess skönhet har väckt starka känslor hos människor och gett upphov till många vackra verk. Hösten är som naturens eget konstverk som ständigt förändras.

Finland är en av de bästa platserna för att beundra hösten. Skogarna är klädda i färgglada dräkter, sjöarna speglar höstens färger och luften är fylld av fräscha dofter. Hösten börjar vanligtvis i norr och fortsätter söderut. De bästa höstmånaderna är september och oktober.

Hur kan du njuta av höstfärgen?

Vandra: Skogen är den bästa platsen för att uppleva höstens alla

Victor Westerholm
4.1.1860, Turku
19.11.1919, Turku
Oktoberdag på Åland, 1885
Lokakuun päivä Ahvenanmaalla, 1885

nyanser.

Besök sjön: Vattenmotiv gör hösten ännu vackrare.

Beundra hösten hemifrån: Om du inte kan ta dig in i skogen kan du också njuta av fallet från fönstret eller balkongen.

Ta bilder: Fånga minnen av vackra höstdagar.

Hösten är ett naturens mirakel som glädjer år efter år. Det är en påminnelse om hur vacker och mångsidig vår värld är. Så låt oss njuta av denna unika tid och låta höstens färga vår höst.

Akseli Gallen-Kallela
26.4.1865, Björneborg
7.3.1931, Stockholm
Höstlandskap, 1911
Syysmaisema, 1911
Autumn Landscape, 1911

Magnus Enckell
9.11.1870, Hamina
27.11.1925, Tukholma
Maisema, jossa nainen, 1894 - 1895

Fanny Churberg 12.12.1845, Vaasa - 10.5.1892, Helsinki
Höstlandskap, 1878
Syysmaisema, 1878
Autumn Landscape, 1878

Torsten Wasastjerna
17.12.1863, Helsinki - 1.7.1924, Helsinki
Varisevia lehtiä (Varisevien lehtien tanssi), 1897

OMGIVNING OCH HÄLSA

Vägglöss - äckliga men ofarliga. Allt vad du vill veta om vägglöss

Väggglöss kan vara ett av de mest fruktade skadedjuret i hushållet och framkallar ofta känslor av äckel och ångest. Även om vägglöss verkligen är oönskade gäster, anses de i allmänhet vara ofarliga när det gäller att sprida sjukdomar.

I den här artikeln kommer vi att berätta allt du behöver veta om vägglöss, inklusive deras historia, utseende, hur de infekterar bostadsutrymmen, förebyggande strategier och behandlingsoptioner.

Vad är vägglöss?

Historia
Fornstida skadedjur: Väggglöss (*Cimex lectularius*) har varit en del av mänsklighetens historia i tusentals år. De har till och med hittats i egyptiska mumier. I London på 1930-talet hade ungefär vart tredje hem vägglöss, men efter kriget minskade förekomsten drastiskt men ökade gradvis igen.

De har levt med människor så länge att vägglösspopulationer har lärt sig att överleva i mänskliga miljöer. De är mycket skickliga på att gömma sig under dagen när det är ljus. Det finns knappast en golvlister, bakom vilken det inte skulle finnas

ett mellanrum som är tillräckligt stort för vägglöss att gömma sig. Detta är en vanlig insektsmedel. DDT är så svåra att hantera. Men denna defekt, men det förbjöds för snart 50 år sedan och en person sover i sovrummet - o la la - nu är det dags för en måltid!

Väggglöss kan överleva nästan ett år utan mat. Så det faktum att hemmet inte har använts på länge garanterar inte att det inte kan finnas några vägglöss där.

Nedgång och återhämtning: Efter en betydande minskning av användningen av bekämpningsmedel i mitten av 1900-talet har vägglöss gjort en betydande comeback de senaste åren, till stor del på grund

av ökat internationellt re-sistens mot vanliga insektsmedel. DDT var mycket effektivt mot denna defekt, men det förbjöds för snart 50 år sedan av miljöskäl.

I år har det rapporterats i nyheterna att vägglössen sprider sig dåligt i många stora städer i Finland. Detta torde gälla även i Vasaby, även om det inte finns någon exakt statistik.

När folk pratar visar det sig att nästan alla känner någon i vars lägenhet parasiten hittades.

Utseende

Fysiska egenskaper: Vuxna vägglöss är små, platta och ovala, cirka 4-5 mm

långa. De är rödbruna till färgen och blir mer och mörkare efter utfodring. I storlek och utseende är de mycket lika äppelkärnor.

Nymfer och ägg: Unga vägglöss eller nymfer är mindre och ljusare i färgen, medan äggen är små, vita och ungefär lika stora som ett nålhuvud.

Hur får man vägglöss i sin lägenhet?

Vanliga källor: Vägglöss kommer in i hemmen främst via begagnade möbler, bagage eller kläder. De kan få skjuts från förorenade platser som hotell, kollektivtrafik eller delade bostadsutrymmen.

Sociala miljöer: De kan också spridas på platser där människor samlas, vilket gör dem till ett problem i sovsalar, teatrar och andra gemensamma utrymmen.

Så undviker du vägglöss

Inspektion: Kontrollera ditt bostadsutrymme regelbundet, särskilt runt madrasser, sängramar och möbler. Leta efter tecken på vägglöss, t.ex. mörka fläckar (avföring) eller hudavfall.

Förebyggande åtgärder:

Använd presenningar för madrasser och resärmadrasser.

Undvik att placera bagage i sängar eller stoppade möbler på hotell.

Tvätta och torka kläder på hög värme efter resan.

Överför vägglöss sjukdomar?

Generellt ofarliga: Även om vägglöss kan orsaka klåda och obehag på grund

av sina bett, är de inte kända för att överföra sjukdomar till människor. Klösbett kan dock leda till sekundära infektioner, vilket man bör ha i åtanke.

Hur man behandlar vägglöss

Identifikation
Bekräfta infektionen: Om du misstänker vägglöss, ta ett prov för identifiering eller leta efter andra tecken som bett, avföring eller blodfläckar.

Behandlingsalternativ
Professionell förstörelse: Att anlita en skadedjursbekämpare är ofta det mest effektiva sättet att eliminera ett angrepp av vägglöss. De har tillgång till specialiserade behandlingar och insekticider.

Gör det själv: Metoder:
Tvätt: Tvätta alla sängkläder, kläder och tyger i varmt vatten och torka dem på hög värme.

Dammsugning: Dammsug regelbundet områden där vägglöss kan gömma sig, inklusive mattor, springor och möbler. Kassera vakuumpåsen omedelbart.

Ångrengöring: Använd ångtvätt för att behandla förorenade områden eftersom värme kan döda vägglöss i alla skeden av livet.
Kontinuerligt förebyggande arbete
Övervaka: Efter behandlingen, fortsätt att kontrollera ditt hem regelbundet för vägglöss.

Sammanfattning

Även om vägglöss kan vara äckliga och irriterande är de vanligtvis inte en hälsorisk när det gäller spridning av sjukdomar. Att förs-

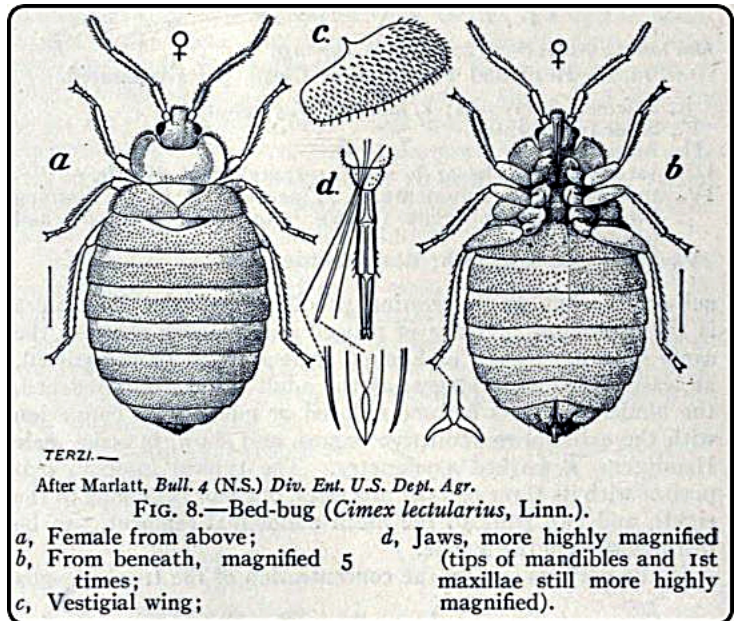

Bild i Encyclopædia Britannica:ssa 1911

Spår efter vägglöss

tå deras beteende, spridning och effektiv behandling av angrepp kan hjälpa dig att kontrollera detta oönskade skadedjur. Genom att vidta förebyggande åtgärder och agera snabbt om du misstänker ett angrepp kan du skydda ditt hem från dessa motståndskraftiga små djur. Kom ihåg att hålla dig uppdaterad är ditt bästa försvar mot vägglöss!

Och det finns verkligen ingen anledning till panik!

Vägglöss kan behandlas, men expertis behövs!

Bild 1: Wikimedia Commons. Content Providers(s): CDC/Harvard University, Dr. Gary Alpert; Dr. Harold Harlan; Richard Pollack. Photo Credit: Piotr Naskrecki

Public domain
Bild 2: <https://archive.org/details/encyclopaediabrit13chisrich/page/260/mode/1up?view=theater>

Bild 3: Hermann Luyken, Creative Commons Zero, Public Domain Dedication

KONSTUTSTÄLLNING

ATENEUM

Ny utställning:

Gothic Modern – Från mörker till ljus

4 oktober 2024 till 26 januari 2025

Medeltida och re-
nässanskonst inspi-
rerar modernister i
Ateneums utställning
”Gothic Modern”

Ateneums konstmuseum öppnar dörrarna till en unik utställning, Gothic Modern – Från mörker till ljus, som belyser ett tidigare utforskat fenomen inom konsthistorien. Utställningen, som pågår från den 4 oktober 2024 till den 26 januari 2025, undersöker hur medeltida och renässanskonst gav konstnärer under 1800- och 1900-talet djupgående emotionellt material för att utforska grundläggande mänskliga frågor som födelse, död, lidande och sexualitet.

I Gothic Modern presenteras verk av kända konstnärer som Arnold Böcklin, Vincent van Gogh, Akseli Gallen-Kallela, Edvard Munch och Helene Schjerfbeck, samt mindre kända namn som Fritz Boehle och Marianne Stokes. Utställningen visar också sällan skådade föremål, som till exempel ett notskåp från slutet av 1890-talet, tillverkat av Akseli och Mary Gallen-Kallela, vil-

Lucas Cranach den äldre: Lucretia (1530). Finlands Nationalgalleri / Konstmuseet Sinebrychoff. Foto: Finlands Nationalgalleri / Hannu Aaltonen.

Helene Schjerfbeck: John Chambers, kopia efter Hans Holbein den yngre (1894). Finlands Nationalgalleri / Konstmuseet Ateneum, statens kopiesamling. Foto: Finlands Nationalgalleri / Aleks Talve.

Hugo Simberg: *Dödens trädgård* (1896). Finlands Nationalgalleri / Konstmuseet Ateneum. Foto: Finlands Nationalgalleri / Jenni Nurminen.

ket visar hur medeltida influenser genomsyrade inte bara målningar utan även möbler och skulpturer.

Det internationella samarbetsprojektet, som inleddes 2018, har skapats i samarbete med Nasjonalmuseet i Norge och Albertina-museet i Wien. Ateneum är den första platsen som visar utställningen, varefter den fortsätter till prestigefyllda museer i Norge och Österrike, med curatorer som Vibeke Waallann Han-

sen och Cynthia Osiecki. Utställningens kärna kretsar kring idén att modern konst inte alltid blickade mot framtiden utan ofta hämtade influenser från det förflutna. Efter första världskriget fann konstnärer inspiration i medeltida och nordlig renässanskonsts mörka och introspektiva teman. Dessa epoker erbjöd verktyg för att skildra gemenskap, trauma och människans relation till naturen, och speglade bredare sam-

hälleliga reflektioner. En omfattande utställningskatalog kommer att publiceras på engelska, norska och svenska i samband med utställningen. Katalogen innehåller essäer som ger en djupare förståelse för hur medeltida influenser formade modern konst och tillför nya perspektiv till konsthistorien. Gothic Modern erbjuder en fascinerande och aktuell upplevelse för alla som är intresserade av europeisk konsthistoria.

Ateneums samarbete med internationella institutioner förnyar synen på modern konst och betonar dess relevans i dagens samhälle. Utställningen tar upp stora livsfrågor som förlust, trauma och identitet, och knyter an till teman som fortfarande är högst aktuella för dagens människor.

Algoritmernas betydelse i journalistiken

Journalistiken fick sin början i Finland under medlet av 1800-talet. På den tiden fanns det två massmedia, pressen var en ena och kungörelser från predikstolen den andra. Socialt media, det var då man träffade sina bekanta i kyrkbyns andelshandel. Och så fortsatte det i hundra år. I min barndom hade vi två massmedia i Pörtom, Vasabladet och radion. Sedan kom televisionen mot slutet av 50-talet. Under alla dessa årtionden gick informationen från sändare till mottagare, från centrum till periferin.

Men sedan kom datorerna och med dem algoritmerna och allt förändrades. Under de senaste två årtiondena har algoritmer gjort entré i samtliga delar av den journalistiska arbetsprocessen (Karlsson, Michael, 2019). Är algoritmer på gott eller ont?

I den moderna digitala eran har algoritmer stigit i betydelse och speciellt under de senaste årtiondena blivit avgörande för hur vi konsumerar information. Från sociala medier till nyhetsplattformar och underhållningssajter påverkar algoritmerna våra val och styr det innehåll vi exponeras för. Frågan som uppstår är om algoritmerna håller på att ta makten inom massmedia och om de nu dikterar vad vi läser, lyssnar på och ser på tv.

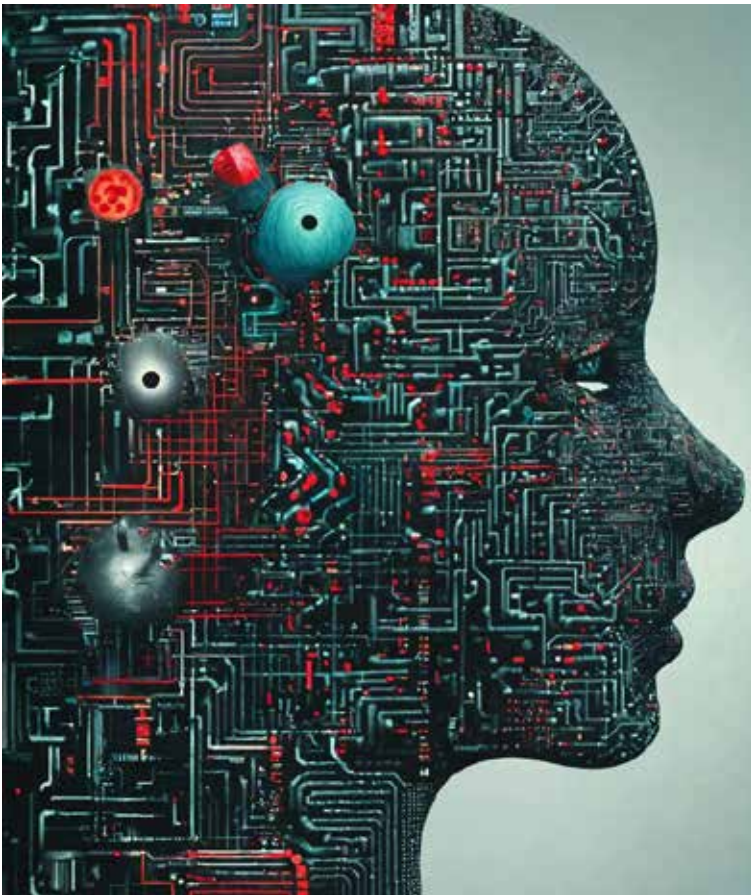
Algoritmer är matematiska formler och instruktioner som programmerats för att utföra specifika uppgifter. I massmedia används de för att skraddarsy och anpassa innehållet till varje individuell användare baserat på deras tidigare beteende och preferenser. Detta anpassade tillvägagångssätt har både fördelar och nackdelar.

Å ena sidan möjliggör algoritmerna en personlig och skraddarsydd upplevelse för användarna. Vi får rekommendationer som matchar våra intressen, vilket kan leda till en effektivare och mer njutbar användarupplevelse. Å andra sidan har detta system potential att skapa filterbubblor, där användare bara blir exponerade för information och åsikter som redan överensstämmer med deras egna. Om vi under vårt surfande på nätet aldrig söker information om till exempel klimatförändringen, så kommer vi inte att erbjudas någon sådan information på Facebook eller Instagram. Vi kommer aldrig att erbjudas någon bok som kunde väcka vårt intresse för klimatet. Detta kan skapa en snedvriden verklighetsupfattning och minska möjligheten till mångsidig information. Att algoritmerna styr vad vi ser på Facebook eller andra sociala medier är ett exempel på denna filterbubbla. Inlägg och nyheter prioriteras baserat på vad algoritmerna tror att vi kommer att

gilla, kommentera eller dela.

Global journalistik kan sammanbinda världens olika kulturer. Den kan etablera en etisk relation mellan mediekonsumenter och lidande offer på andra sidan jordklotet och detta kan skapa ett engagemang för människor i nöd (Berglez, Peter, 2019). Men en algoritm "som vet att just denna läsare inte är intresserad av lidande medmänniskor" kan effektivt sabotera den globala journalistikens ädla mål.

Det här fungerar på individnivå men det fungerar också så det gäller stora befolkningsgrupper. Om tiotusentals läsare av en nättidning inte läser nyheten på första sidan, om just klimatet, då görs denna nyhet om till en kort notis inne i tidningen. Och till första sidan flyttas nyheten om en känd politikers klavertramp som många läsare har klickat på. Vilken nyhet som är viktigare för oss alla kommer inte att ha så stor betydelse. Det är inte mera nyhetens värde som avgör om och hur den publiceras. Det som anses publiceringsvärt är det som läsarna delar och interagerar med, och vice versa (Andersson Schwarz, 2019). Interaktion är ett centralt ord i detta sammanhang, det är inte mera "sändare-mottagare"-modellen som gäller, informationen sprids i ett nätverk bildat av redaktioner, journalister och läsare som

Ett försök av AI att visualisera algoritmer

samverkar med hjälp av sofistikerade algoritmer. Men alla läsare har inte kan delta i denna process, läsaren måste ha "tillgång till de tekniska, kulturella och diskursiva resurser som krävs" (Andersson Schwarz, 2019, sid 411).

En annan aspekt av algoritmernas påverkan är den anonymitet som omger deras skapare. Algoritmerna som styr vårt digitala flöde är oftast resultatet av komplexa arbetsgrupper och företag, och det är inte alltid klart hur dessa algoritmer är programmerade eller vilka överväganden som görs vid deras utveckling. Detta reser frågan om en potentiell dold agenda inbyggd i algoritmerna. Algoritmer produceras alltid med specifika syften och programmeringen görs av icke-journalister varför osäkerheten om enbart journalistiska värderingar gäller i

detta arbete (Karlsson, Michael, 2019). Det kan finnas en oro för att algoritmer kan användas för att forma och påverka allmänhetens åsikter. Eftersom algoritmer bestämmer vad som prioriteras och syns, finns det en risk för att de kan utnyttjas för att främja vissa perspektiv eller agendor på bekostnad av andra.

De flesta algoritmer skapas med intentionen att förbättra användarupplevelsen och optimera företagets mål, vilket huvudsakligen är att generera inkomster. Eftersom multimediajättarna Facebook och Google är bäst på att suga upp annonsintäkter och sajtrafik vilket kan göra att kvalitetsjournalistiken urholkas (Andersson Schwarz, 2019).

Att förstå och övervaka användningen av algoritmer blir därmed avgörande för att sä-

kerställa en sund informationsmiljö. Öppenhet kring algoritmers funktion och syfte är nödvändig för att säkerställa att de inte missbrukas. Debatten om makten hos algoritmer inom massmedia är en viktig diskussion för att balansera fördelarna med personlig anpassning och undvika snedvridna filterbubblor som begränsar vår syn på världen. En kritisk granskning av algoritmernas påverkan på massmedia är avgörande för att upprätthålla en öppen och mångfaldig informationsmiljö som främjar demokratiska värderingar. Denna kritiska granskning lyser dock ännu stjärnklart med sin frånvaro. Det är hög tid att vi börjar diskutera algoritmernas roll i den moderna journalistiken!

Källor:

Andersson Schwarz, Jonas. (2019). Journalistikens roll i den nya medieekologin. I: Karlsson, Michael & Strömbäck, Jesper (red.). Handbok i journalistikforskning. Studentlitteratur, s. 407–420

Berglez, Peter. (2019). Den globala journalistiken. I: Karlsson, Michael & Strömbäck, Jesper (red.). Handbok i journalistikforskning. Studentlitteratur, s. 433–443

Karlsson, Michael. (2019). Journalistikens algoritmisering. I: Karlsson, Michael & Strömbäck, Jesper (red.). Handbok i journalistikforskning. Studentlitteratur, s. 421–431

Hans Björknäs

AI RADIO

Nordens första helt med artificiell intelligens producerade radiokanal lanserad för ett år sedan

Finlands AI-radio ("Tekoälyradio") inledde sin verksamhet som en webbradiokanal på onsdagen den 29 november 2023. Bauer Media tar ett betydande steg inom ljudmarknaden genom att lansera Nordens första radiokanal vars innehåll är helt producerat med hjälp av artificiell intelligens. Denna innovation förenar teknologi och underhållning och stärker Bauers position som pionjär inom ljudbranschen.

"Vi är glada och stolta över att lansera Nordens första AI-radio på marknaden. Detta är en spännande milstolpe inom radiobranschen och ett bevis på vårt engagemang för att leverera ny och innovativt innehåll till våra lyssnare även i framtiden", säger Bauer Medias VD Sami Tenkanen.

I det första skedet består AI-radios innehåll av följande funktioner:

Ljudproduktioner som producerats med hjälp av artificiell intelligens

Nationellt viktiga trafikmeddelanden producerade av AI

Nationella vädervarningar för dåligt väder, producerade av AI

Underhållningsnyheter som läses upp av AI från underhållningsportalen Voice.fi.

Det planeras kontinuerligt för nya funktioner för AI-radion för att hålla den intressant och relevant för sina lyssnare. Även annonsörer beaktas genom innovativa ljudannonserlösningar.

"Denna lansering representerar

En bild gjord av AI som visar hur en AI-radio ser ut

Bauers engagemang för innovation och användning av den senaste tekniken för att utveckla radiobranschen. Vi kommer att fortsätta att arbeta aktivt med utvecklingen även efter lanseringen för att erbjuda lyssnarna ännu mer personliga och skräddarsydda upplevelser i radiobranschen", säger Sini Kervinen, Head of Innovation.

AI-radion expanderar också till FM-frekvenser. I Helsingfors hörs kanalen på frekvensen 102,0 MHz och i Kangasala på frekvensen 101,6 MHz fram till den 8 april. Kanalen kan också lyssnas på online på <https://radioplay.fi/tekoalyradio/>

SKÄRMTID

Folkhälsomyndigheten i Sverige: Rekommendationer för balanserad skärmanvändning bland barn

I takt med att digitala medier blir en allt mer integrerad del av barn och ungas liv, har Folkhälsomyndigheten utfärdat nya rekommendationer för att främja en balanserad användning av skärmar.

Enligt de senaste riktlinjerna, som tagits fram på uppdrag av regeringen, bör barn under 2 år undvika digitala medier helt, medan äldre barn rekommenderas att begränsa sin skärmtid för att prioritera viktiga aspekter av livet såsom fysisk aktivitet, sömn och sociala relationer.

Rekommendationerna

Folkhälsomyndighetens rekommendationer föreskriver en maxskärmtid på 1 till 3 timmar per dag, beroende på barnets ålder. Specifika

riktlinjer omfattar:

Barn 2–5 år: Max 1 timme skärmtid per dag.

Barn 6–12 år: Max 1–2 timmar skärmtid per dag.

Ungdomar 13–18 år: Max 2–3 timmar skärmtid per dag.

Dessutom rekommenderas att skärmar inte används innan läggdags och att mobiler och surfplattor lämnas utanför sovrummet under natten. Detta är avsett att skydda barnens sömn och skapa en sundare miljö för återhämtning.

Föräldransvar och samarbete

Olivia Wigzell, vikarierande generaldirektör på Folkhälsomyndigheten, betonar vikten av att dessa riktlinjer är ett stöd för både föräldrar och barn. Hon säger: «Vi hoppas att det ska bidra till en bättre balans, motverka problematisk användning och vara en hjälp i familjers vardag.» Det är viktigt att

föräldrar aktivt styr vilket innehåll barn tar del av och diskuterar deras aktiviteter på digitala medier. Riktlinjerna uppmanar även till att föräldrar reflekterar över sina egna skärmvanor, då dessa också påverkar barnens beteenden och vanor.

Kunskapsläget och forskning

En rapport som presenterades i juni av Folkhälsomyndigheten och Mediemyndigheten belyser de negativa konsekvenserna av överdriven skärmanvändning. Forskningen visar att hög användning av digitala medier kan leda till problem som sämre sömn, depressiva symtom och missnöje med den egna kroppen. Många barn och unga själva bekräftar att de ofta fastnar i sina skärmar på bekostnad av viktiga aktiviteter som sömn, relationer och fysisk träning.

Helena Frielingsdorf, lä-

kare och utredare på Folkhälsomyndigheten, tillägger: «Många unga har både positiva och negativa upplevelser av digitala medier och känner oro över hur de påverkas av sin användning. Genom våra rekommendationer hoppas vi kunna hjälpa dem att förändra sina vanor.»

Med dessa nya rekommendationer sätter Folkhälsomyndigheten tydliga ramar för hur barn och unga bör hantera sin skärmtid. Genom att uppmuntra till balans och medvetenhet kring digitala medier kan vi bidra till att skapa en hälsosammare uppväxt för framtidens generationer. Det är en gemensam insats där både föräldrar, barn och samhället behöver arbeta tillsammans för att säkerställa att skärmanvändning inte går ut över livets andra viktiga aspekter.

HISTORIA

Tidningspressen i medlet av 1800-talet i Finland

För att en tidning skall kunna publiceras måste en hel del förutsättningar vara uppfyllda. Åtminstone en del av befolkningen måste vara läskunnig. Tillgång till papper måste finnas och det måste finnas tryckerier. Ett visst mått av yttrandefrihet är också en förutsättning.

Läskunnighet var rätt allmän i Finland, redan så tidigt som från 1600-talet, men läskunnigheten var nog ett ganska teoretiskt begrepp. Kyrkan krävde att män och kvinnor kunde läsa för att de skulle få gifta sig, varför motivationen att lära sig läsa varit stor. Men det fanns inte många skolor, och för den stora allmänheten inskränkte sig läskunnigheten till att långsamt och mödosamt kunna stava sig fram till någon vers i psalmboken. Det fanns för övrigt inte så mycket att läsa fram till 1800-talets början. Psalmboken, Bibeln och Katekesen fanns i många välbärgade hem men inte just annat.

Men också i Finland fanns en elit som kunde läsa. Eliten bestod av utbildade personer, präster, läkare, tjänstemän, officerare och oftast nog också deras äkta makor. Man kan uppskatta att denna kulturella och läskunniga elit i Finland omfattade omkring 30.000 personer. Tyvärr förlorade en del av eliten sin läskunnighet på äldre dar, eftersom det inte fanns någon bot mot ögonsjukdomar, och inte glasögon heller för den delen.

Johannes Gutenberg uppfann tryckerikonsten på 1440-talet. Under de följande decennierna grundades tryckerier i många europeiska länder. Tryckalster som påminde om dagstidningar började utkomma i många städer i Europa under början av 1600-talet.

De första tryckerierna grundades i Sverige (dit Finland alltså hörde) redan på 1480-talet. Men det gick långsamt i Sverige, ända fram till 1600-talet fanns det bara ett tryckeri. Sveriges första tidning, Ordinarie Post-Tijdender, började utkomma år 1645. I närmare 100 år var detta den enda tidningen i Sverige.

I Finland grundades de första tryckerierna i Åbo 1642, i Wiborg 1689 och i Vasa 1776. Under första hälften av

1800-talet fick alla viktiga städer i Finland ett tryckeri. Utvecklade "snabbtryckmaskiner" kom till landet på 1840-talet, den första till Vasa år 1847.

För att ett tryckeri skall kunna fungera behövs papper. Ända fram till medlet av 1800-talet gjordes papper för hand med lump som råmaterial. Kringvandrande lumphandlare samlade in använda textilier. Men allt detta förändrades då Tammerfors pappersfabrik inledde industriell tillverkning av papper med cellulosa som råvara.

Den första tidningen i Finland, Tidningar Utgifne Af ett Sällskap i Åbo, började utkomma 15.1. 1771. Namnet var långt och opraktiskt, och ändrades snart till Åbo tidningar. Ända fram till 1809 var detta Finlands enda tidning.

Under första halvan av 1800-talet skedde en snabb utveckling av tidningspressen. År 1866 utkom 20 dagstidningar, varav 4 utkom 6 dagar i veckan. År 1868 fanns 9 svenskspråkiga dagstidningar och 8 finskspråkiga. Av de senare utkom 7 tidningar endast en gång i veckan.

En "stor" tidning kunde ha en upplaga på 2000. Men de flesta tidningarna var små, upplagorna kunde röra sig kring 200 - 500. Annonsintäkterna var obetydliga och prenumerationsavgiften räckte inte långt. De flesta tidningarna hade bara en redaktör, och denna ibland på deltid. Det var säkert inte lätt att hitta material för att fylla alla 4 sidor - och därför kopierade tidningarna friskt varandra, ibland så att nästan hela tidningens nyheter var kopierade från andra tidningar.

De viktigaste svenskspråkiga dagstidningarna 1868

Finlands Allmänna Tidning, myndigheternas officiella organ, började utkomma år 1820. År 1831 började tidningen utkomma 6 dagar i veckan, och var då Finlands första verkliga dagstidning. Som i flera andra tidningar innehöll FAT "följetonger",

Denna handtryckspress från början av 1800-talet har funnits i ett tryckeri i Gamla Vasa. Sannolikt har Vasabladets föregångare tidningen Ilmarinen tryckts med denna press. Då Vasa liksom tryckeriet brann år 1852 föll pressen genom golvet till källaren och bröt alla 4 benen, men tryckpressen kunde repareras och användes också efter detta. Tryckpressen finns nu på Tryckerimuseet i Stundars, nära Vasa.

oftast utländska översatta historiska romaner och kan väl sägas vara den tidens "såpoperor" som säkert ökade tidningarnas popularitet eftersom tidsfördriv var en bristvara. Finlands Allmänna Tidning hade en upplaga på omkring 1500.

Helsingfors Dagblad var den största dagstidningen i Finland under ett par årtionden. Tidningen grundades år 1861. År 1863 var tidningens upplaga redan 1500 och störst var upplagan år 1884, 4250. Tidningens sista nummer utkom 31.12.1888, efter detta upphörde Helsingfors Dagblad att utkomma och orsaken var nog mest av ekonomisk natur.

Hufvudstadsbladets första nummer utkom den 5 december år 1864 och tidningen utkommer som känt fortsät-

RYSSLANDS ANFALLSKRIG MOT UKRAINA

Vi utvecklar vår segerplan i kommunikation med våra partners; Dessutom pågår arbetet med att förbereda det andra fredstoppmötet – tal av presidenten

18 oktober 2024 - 18:34

Jag önskar er hälsa, kära ukrainare!

Idag är jag redan i Kiev.

Vi arbetar med resultaten av våra förhandlingar, som omfattar möten i Europa och diskussioner med våra partner. Det blev ett samtal med president Biden. Vi förbereder oss för möten i Ukraina med den amerikanska gruppen av politiska och militära representanter.

Tidigare var våra representanter – generalstabschefen och vice premiärminister Stefanishyna – i Washington. Försvarsminister Umerov, utrikesminister Sybiha och överbefälhavare Syrskyj samarbetar med sina motsvarigheter i Europa. Vi utvecklar vår Segerplan i kommunikation med våra partners. Dessutom pågår arbetet med att förbereda det andra fredstoppmötet – diplomati i god tro. Vi

måste få ett slut på kriget Ukraina.

på ett sätt som garanterar Och en sak till.

säkerhet och fred för ukrainarna och hela Ukraina.

Relevanta möten kommer att hållas av chefen för mitt kansli Jermak och Ukrainas premiärminister Sjmyhal.

Jag är tacksam mot varje ledare och varje stat som har anammat våra argument om säkerhet och är redo att hjälpa till på sätt som kan styra den nuvarande situationen mot fred.

I dag kom också en rapport från överbefälhavare Syrskyi. Det handlade om fronten. Det handlade om våra anvisningar. Det handlade om Kursk-operationen. Vi försvarar våra positioner.

Ett möte hölls angående järnvägsdriften i Ukraina.

Jag är tacksam mot alla som arbetar för företaget.

Just nu håller Ukrzaliznytsia vårt land uppe i många avseenden. I dag levererade

även vice premiärminister Fedorov en rapport – vi har några goda resultat. Och det är detta som betyder mest för Ukraina – att ha dagliga, veckovisa resultat för vår stat och vårt folk. Att hela tiden ha nytt stöd till vårt försvar. Och att få fler möjligheter att föra freden närmare. Ukraina måste vara en föregångare i alla situationer – erbjuda lösningar, föreslå vägar och styra arbetet så att alla partner drar nytta av samarbetet med

Ukraina. I dag vill jag tacka våra ukrainska brottsbekämpande tjänstemän, särskilt den nationella polisen, alla som arbetar för att säkerställa lag och ordning i Ukraina. Nästan varje vecka uppnår de resultat i kampen mot brott. Nyligen fick jag en rapport om en sådan operation – polisen arbetade från juni till oktober. 19 läkemedelslaboratorier eliminerades. Omsättningen var nästan 350 miljoner UAH per månad. Detta var en betydande, interregional kriminell verksamhet. Samma sak gäller för att bekämpa vapenhandel, olaglig vapenhandel och för att skydda vårt folk från andra former av brottslighet. Det är mycket viktigt att institutionerna arbetar för att garantera den inre säkerheten i Ukraina. Och jag tackar alla som verkligen är professionella i detta.

Ära åt Ukraina!

License: Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International. The use of any materials posted on the website is permitted provided you link to www.president.gov.ua regardless of full or partial use of materials.

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE - DOCUMENTS

TASS a few days before the Russian invasion into Ukraine

TASS 20 Feb 2022, 22:56

Russia not invading Ukraine and has no such plans – Russian ambassador to US

The leadership of our country has repeatedly declared and continues to declare its readiness to continue solving outstanding problems through diplomacy, Anatoly Antonov said

Federation, the United States, or any other country is no exception. Russian troops are on our sovereign territory. We don't threaten anyone. Why do other countries try to dictate to us where can we deploy our troops and how many. I would like to emphasize once again that this is our own territory. Can one even imagine that Russia will demand the U.S. not to deploy its troops in Alaska or Florida? I am sure that such a requirement would be unacceptable for the United States.," he said.

WASHINGTON, February 20. /TASS/. Russia has no plans of any "invasion" of Ukraine and is not implementing it now, Russian Ambassador to the United States Anatoly Antonov said in an interview with CBS.

"There are no such plans," he said.

"The leadership of our country has repeatedly declared and continues to declare its readiness to continue solving outstanding problems through diplomacy. <...> Every state has the right to protect its territory and borders. The Russian

The interview was aired on CBS on Sunday. The transcript released later demonstrated that the TV company has abridged Antonov's answers. The interview was not aired live.

The West and Kiev have recently been echoing allegations about Russia's potential invasion of Ukraine. Kremlin Spokesman Dmitry Peskov castigated these claims as "empty and un-

We don't threaten anyone.

founded", serving as a ploy to escalate tensions

Ukraine would have serious consequences.

Peskov pointed out that Russia did not pose any threat whatsoever to anyone.

Peskov pointed out that Russia did not pose any threat whatsoever to anyone. However, Peskov did not rule out the possibility of provocations aimed at justifying such claims and warned that attempts to use military force to resolve the crisis in southeastern

=====
Comment:

"Peskov warned that attempts to use military force to resolve the crisis in southeastern Ukraine would have serious consequences."

Yes. He was perfectly right. It did have serious consequences. Above all for Russia.

Image: Lexica.art

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE - DOCUMENTS

Parts of Putin's speech on February 24, 2022, the day when Russia attacked Ukraina

"It is not our plan to occupy the Ukrainian territory. We do not intend to impose anything on anyone by force"

I consider it necessary today to speak again about the tragic events in Donbass and the key aspects of ensuring the security of Russia.

I will begin with what I said in my address on February 21, 2022. I spoke about our biggest concerns and worries, and about the fundamental threats which irresponsible Western politicians created for Russia consistently, rudely and unceremoniously from year to year. I am referring to the eastward expansion of NATO, which is moving its military infrastructure ever closer to the Russian border.

It is a fact that over the past 30 years we have been patiently trying to come to an agreement with the leading NATO countries regarding the principles of equal and indivisible security in Europe. In response to our proposals, we invariably faced either cynical deception and lies or attempts at pressure and blackmail, while the North Atlantic alliance continued to expand despite our protests and concerns. Its military machine is moving and, as I said, is approaching our very border.

In December 2021, we made yet another attempt to reach agreement with the United States and its allies on the principles of European security and NATO's non-expansion. Our efforts were in vain. The United States has not changed its position. It does not believe it necessary to agree with Russia on a matter that is critical for us. The United States is pursuing its own objectives, while neglecting our interests.

In 1940 and early 1941 the Soviet Union went to great lengths to prevent war

Of course, this situation begs a question: what next, what are we to expect? If history is any guide, we know that in 1940 and early 1941 the Soviet Union went to great lengths to prevent war or at least delay its outbreak. To this end, the USSR sought not to provoke the potential aggressor until the very end by refraining or postponing the most urgent and obvious preparations it had to make to defend itself from an imminent attack. When it finally acted, it was too late.

As a result, the country was not prepared to counter the invasion by Nazi Germany, which attacked our Motherland on June 22, 1941, without declaring war. The country stopped the enemy and went on to defeat it, but this came at a tremendous cost. The attempt to appease the aggressor ahead of the Great Patriotic War proved to be a mistake which came at a high cost for our people. In the first months after the hostilities broke out, we lost vast territories of strategic importance, as well as millions of lives. We will not make this mistake the second time. We have no right to do so.

We had to stop that atrocity, that genocide of the millions of people

As I said in my previous address, you cannot look without compassion at what is happening there. It became impossible to tolerate it. We had to stop that atrocity, that genocide of the millions of people who live there and who pinned their hopes on Russia, on all of us. It is their aspirations, the feelings and pain of these people that were the main motivating force behind our decision to recognise the independence of the Donbass people's republics.

In this context, in accordance with Article 51 (Chapter VII) of the UN Charter, with permission of Russia's Federation Council, and in execution of the treaties of friendship and mutual assistance with the Donetsk People's Republic and the Lugansk People's Republic, ratified by the Federal Assembly on February 22, I made a decision to carry out a special military operation.

To protect people who, for eight years now, have been facing humiliation and genocide

The purpose of this operation is to protect people who, for eight years now, have been facing humiliation and genocide perpetrated by the Kiev regime. To this end, we will seek to demilitarise and denazify Ukraine, as well as bring to trial those who perpetrated numerous bloody crimes against civilians, including against citizens of the Russian Federation.

It is not our plan to occupy the Ukrainian territory

It is not our plan to occupy the Ukrainian territory. We do not intend to impose anything on anyone by force.

We will seek to demilitarize

and denazify Ukraine

To this end, we will seek to demilitarize and denazify Ukraine, as well as bring to trial those who perpetrated numerous bloody crimes against civilians, including against citizens of the Russian Federation.

I would also like to address the military personnel of the Ukrainian Armed Forces.

Comrade officers,

I urge you to refuse to carry out their criminal orders. I urge you to immediately lay down arms and go home. I will explain what this means: the military personnel of the Ukrainian army who do this will be able to freely leave the zone of hostilities and return to their families.

I want to emphasise again that all responsibility for the possible bloodshed will lie fully and wholly with the ruling Ukrainian regime.

Russia will respond immediately, and the consequences will be such as you have never seen in your entire history

I would now like to say something very important for those who may be tempted to interfere in these developments from the outside. No matter who tries to stand in our way or all the more so create threats for our country and our people, they must know that Russia will respond immediately, and the consequences will be such as you have never seen in your entire history. No matter how the events unfold, we are ready. All the necessary decisions in this regard have been taken. I hope that my words will be heard.

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE - DOCUMENTS

The advance of Russia and the new world

Here are parts of an article published by Ria Novosti (a Russian news agency surely never publishing anything without Kreml's permission") on February 26, 2022, two days after the start of the Russian military operation in Ukraine.

Two days after the start of the war - and Ria Novosti is declaring the victory over Ukraine. "Now this problem is gone - Ukraine has returned to Russia."

This article is also proof that the goal of Russia's war of aggression was to conquer all of Ukraine, incorporate it into Russia, and recreate the former Soviet Union. "Russia is restoring its unity - the tragedy of 1991, this terrible catastrophe of our history, its unnatural dislocation, has been overcome."

"Russia is returning."

"A new world is being born before our eyes. Russia's military operation in Ukraine has opened a new era - in three dimensions at once. And of course, in the fourth, domestic Russian one. Here a new period begins both in ideology and in the very model of our socio-economic system - but this is worth discussing separately a little later.

Russia is restoring its unity - the tragedy of 1991, this terrible catastrophe of our history, its unnatural dislocation, has been overcome. Yes, at a great cost, yes, through the tragic events of a de facto civil war, because now brothers, divided by their belonging to the Russian and Ukrainian armies, are still shooting at each other - but Ukraine as anti-Russia will no longer exist. Russia is restoring its historical completeness, gathering the Russian world, the Russian people together - in all its totality of Great Russians, Belarusians and Little Russians. If we had refused this, had allowed the temporary division to become entrenched for centuries, then we would not only have betrayed the memory of our ancestors, but would also have been cursed by our descendants - for allowing the disintegration of the Russian land.

Vladimir Putin has taken upon himself - without a drop of ex-

aggeration - historical responsibility, deciding not to leave the solution of the Ukrainian question to future generations.

After all, the need to solve it would always remain the main problem for Russia - for two key reasons. And the issue of national security, that is, the creation of an anti-Russia and an outpost for the West to put pressure on us from Ukraine, is only the second most important of them.

The first would always remain the complex of a divided people, the complex of national humiliation - when the Russian house first lost part of its foundation (Kyiv), and then was forced to come to terms with the existence of two states, not one, but two peoples. That is, either to renounce its history, agreeing with the crazy versions that "only Ukraine is the real Rus'", or helplessly gnash its teeth, remembering the times when "we lost Ukraine". Returning Ukraine, that is, turning it back to Russia, would be more and more difficult with each decade - the recoding, de-Russification of Russians and setting Little Russians-Ukrainians against Russians would gain momentum. And in the case of the consolidation of complete geopolitical and military control

of the West over Ukraine, its return to Russia would beco-

me completely impossible - it would be necessary to fight for it with the Atlantic bloc.

Now this problem is gone - Ukraine has returned to Russia. This does not mean that its statehood will be liquidated, but it will be restructured, re-established and returned to its natural state of being part of the Russian world. Within what borders, in what form will the union with Russia be secured (through the CSTO and the Eurasian Union or the Union State of Russia and Belarus)? This will be decided after the period in the history of Ukraine as anti-Russia is put to rest. In any case, the period of the split of the Russian people is ending.

And here begins the second dimension of the coming new era - it concerns relations between Russia and the West. Not even Russia, but the Russian world, that is, three states, Russia, Belarus and Ukraine, acting in geopolitical terms as a single whole. These relations have entered a new stage - the West sees Russia returning to its historical borders in Europe. And it loudly resents this, although deep down it must admit to itself that it could not have been otherwise.

Did anyone in the old European capitals, in Paris and

Berlin, seriously believe that Moscow would abandon Kiev? That the Russians would forever be a divided people? And at the same time, when Europe is uniting, when the German and French elites are trying to wrest control over European integration from the Anglo-Saxons and assemble a united Europe? Forgetting that the unification of Europe became possible only thanks to the unification of Germany, which happened by Russian good will (even if not very smart). To then set their sights on Russian lands is the height of not even ingratitude, but geopolitical stupidity. The West as a whole, and even more so Europe separately, did not have the strength to keep Ukraine in its sphere of influence, much less take it for itself. Not to understand this, one would have to be a geopolitical fool.

More precisely, there was only one option: to bet on the further collapse of Russia, that is, the Russian Federation. But the fact that it did not work should have become clear twenty years ago. And already fifteen years ago, after Putin's Munich speech, even the deaf could hear - Russia is returning."

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE - DOCUMENTS

What Russia Should Do with Ukraine

Published by Ria Novosti 09:15 04.04.2022

If Russia were to win the war of aggression against Ukraine and take control of the entire country, this would not mean an end to the suffering of the people of Ukraine, on the contrary, it would be the beginning of a new severe suffering for the next 25 years. This article, published in April 2022 by Ria Novosti, the state and state-controlled news agency that never publishes anything without the Kremlin's permission, shows the fate that Ukraine would be deprived of after a defeat.

Here are some important parts of this article.

RIA Novosti columnist Timofey Sergeytsev shared his thoughts on what the denazification of Ukraine implies and why it is needed. "RIA Novosti columnist Timofey Sergeytsev shared his thoughts on what the denazification of Ukraine implies and why it is needed."

A significant part of the people are Nazis

"Denazification is necessary when a significant part of the people - most likely, its majority - is drawn into the Nazi regime's policy. That is, when the hypothesis "the people are good - the government is bad" does not work. Recognition of this fact is the basis of the policy of denazification, all its measures, and the fact itself is its subject."

"Nazis who have taken up arms must be destroyed on the battlefield to the maximum extent possible.

No significant distinction should be made between the Ukrainian Armed Forces and the so-called national battalions, as well as the territorial defense that has joined these two types of military formations. All of them are equally involved in extreme cruelty towards the civilian population, equally guilty of the genocide of the Russian people, and do not

comply with the laws and customs of war. War criminals and active Nazis must be punished in an exemplary and demonstrative manner. Total lustration must be carried out."

A significant part of the masses are also guilty

"However, in addition to the top, a significant part of the masses, who are passive Nazis, accomplices of Nazism, are also guilty.

The further denazification of this mass of the population consists of re-education, which is achieved by ideological repression (suppression) of Nazi attitudes and strict censorship: not only in the political sphere, but also necessarily in the sphere of culture and education."

"The period of denazification cannot be shorter than one generation, which must be born, grow up and reach maturity under the conditions of denazification."

"In this case, the necessary initial steps of denazification can be defined as liquidation of armed Nazi

formations (which are understood to mean any armed formations of Ukraine, including the Armed Forces of Ukraine), as well as the military, information, and educational infrastructure that ensures their activity;

the formation of organs of popular self-government and militia (defense and law enforcement) of liberated territories, protecting the population from the terror of underground Nazi groups;

installation of the Russian information space;

confiscation of educational materials and prohibition of educational programs at all levels that contain Nazi ideological principles;

mass investigative actions to establish personal responsibility for war crimes, crimes against humanity, the dissemination of Nazi ideology and support for the Nazi regime;"

Forced labor as punishment for Nazi activities (from among those to whom the death penalty or imprisonment will not be applied)

lustration, publication of the names of accomplices of the Nazi regime, their forced labor to restore the destroyed infrastructure as punishment for Nazi activities (from among those to whom the death penalty or imprisonment will not be applied);

the adoption at the local level, under the supervision of Russia, of primary normative acts of denazification "from below", the prohibition of all types and forms of the revival of Nazi ideology;

the establishment of memorials, commemorative signs, and monuments to the victims of Ukrainian Nazism, perpetuating the memory of the heroes of the fight against it;

inclusion of a set of anti-fascist and denazification norms in the constitutions of the new people's republics;"

This will go on for 25 years

"creation of permanent denazification bodies for a period of 25 years."

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE - DOCUMENTS

Dmitry Medvedev's Rhetoric on Ukraine: A Glimpse into His Language and Ideology

Dmitry Medvedev, the former President of Russia and current Deputy Chairman of the Security Council, has once again attracted attention with a provocative and incendiary statement about the ongoing conflict in Ukraine. On August 30, Medvedev posted a message on Telegram that stands out for its harsh language and extreme accusations, revealing the extent to which Russian political discourse has escalated in recent years.

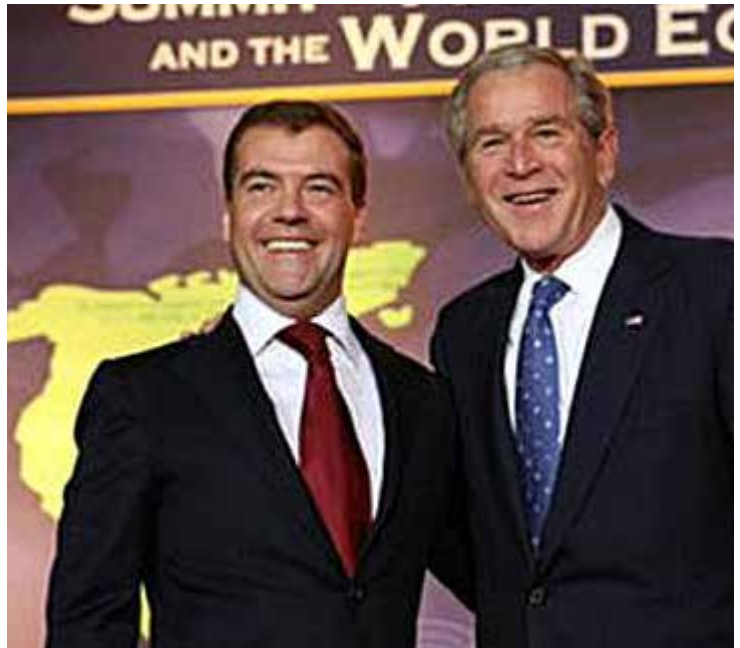
In his post, Medvedev launches into a tirade against the Ukrainian government and its Western allies, labeling them with a string of derogatory terms. He refers to Ukrainian leaders as "Kyiv neo-Nazis" and claims that they are "desperately supported" by what he describes as "rabid animals who guard the Western world today." These comments not only reflect a starkly hostile stance but also employ dehumanizing language, a tactic often used to demonize opponents and justify aggressive actions.

Medvedev goes on to make sweeping accusations about the motivations behind Ukraine's efforts to regain control over the Donbass region. He asserts that the Ukrainian leadership is driven solely by a desire for money, claiming, "The reason is banal: they need money. Cash - or money, in other words." According to Medvedev, this financial desperation stems from the alleged corruption and economic mismanagement by President

Zelensky's administration, which he describes as a "criminal clique" that has led Ukraine to "disaster."

One of the most striking elements of Medvedev's message is his use of grotesque metaphors and insults to describe both Ukrainian and Western figures. For instance, he refers to U.S. President Joe Biden's administration as "Biden's half-dead dog" and dismisses other Western leaders as "insignificant homunculi standing by a stinking trough in the so-called Baltics." Such language is unusually coarse for a former head of state, suggesting a deliberate attempt to provoke and appeal to a specific audience that resonates with such rhetoric.

Medvedev also delves into the economic aspects of the conflict, specifically focusing on Ukraine's mineral resources. He argues that Western countries are primarily interested in Ukraine because of its vast mineral wealth, particularly in the Donbass region. He notes, "according to open sources, the total value of Ukraine's mineral resource base is estimated at almost \$14.8 trillion," with a significant portion located in regions that are now controlled by Russia. This framing suggests that Medvedev views the conflict as not just a geopolitical struggle but also a resource war, with the West exploiting Ukraine for its natural riches.

Dmitry Medvedev and George W. Bush

In a particularly alarming section of his post, Medvedev accuses Western powers of having no regard for Ukrainian lives, claiming they are pushing for a war "to the last Ukrainian" in order to gain access to these resources. He writes, "The lives of ordinary Ukrainians do not matter. That is the entire cynical interest of the green meat and hairy dung flies from the Anglo-Saxon world." This vivid and repugnant imagery serves to further dehumanize both Western leaders and the Ukrainian people, painting them as mere pawns in a larger, malevolent scheme.

Medvedev's rhetoric culminates in a grim prediction for Ukraine's future, suggesting that the country is on the brink of "rapid decomposition and inevitable collapse." He argues that with much of its resource base now under Russian control, Ukraine

has little left to sustain itself and will soon face economic ruin. This apocalyptic vision is presented with a sense of satisfaction, as Medvedev concludes that the "resource base illegally obtained by Bandera's creatures at the end of the 20th century has returned to their native country."

Overall, Medvedev's Telegram post is a stark example of how the conflict in Ukraine is being framed within Russian political discourse. The use of inflammatory language, dehumanizing metaphors, and extreme accusations reflects not only the depth of hostility but also a deliberate strategy to vilify opponents and justify Russia's actions. For a former president of a global power, such rhetoric is both surprising and unsettling, highlighting the extent to which the norms of political communication have shifted in the current geopolitical climate.

KÅSERI

Kåseri: Jordgolv vs. betong – en oväntad hälsofråga?

Vi har länge sett betonggolv som ett tecken på modernitet och hygien. Men vad händer om den gamla sanningen om att jordgolv är ohälsosamma inte stämmer?

En pågående studie i Bangladesh utmanar nu våra fördomar om golvens roll för vår hälsa.

Studens officiella namn är ”Cement floors and child health (CRADLE): a randomized trial in rural Bangladesh” och den hittas på nätet. Studien leds av Jade Benjamin-Chung, en forskare på Stanfords universitet i USA.

Forskarna i Bangladesh jämför nu om små barn i hus med jordgolv får fler tarminfektioner än barn i hus med betonggolv. Resultatet av studien kan få stora konsekvenser, inte bara för utvecklingsländer, utan även för våra egna hemmiljöer.

Tänk om det visar sig att jordgolv, med sina naturliga material, faktiskt kan ha en positiv inverkan på vår hälsa? Kanske kan jordgolv bidra till en mer balanserad mikrobiom, det vill säga de miljarder bakterier som lever i och på oss. Det finns ju en växande forskning som

visar att vår tarmflora har en avgörande roll för vår hälsa.

Om studien i Bangladesh visar att jordgolv kan vara hälsosammare, vad betyder det för oss här i våra nordiska länder? Ska vi börja

av andra kulturer där jordgolv är en naturlig del av boendet. Kanske kan vi hitta sätt att kombinera moderna bekvämligheter med mer naturliga material.

Det är viktigt att komma ihåg att en enda studie inte ger hela sanningen. Men den kan tända en gnista till nya tankar och diskussioner. Kanske är det dags att ifrågasätta några av våra in-vanda föreställningar om vad som är hygieniskt och hälsosamt.

Så, medan vi väntar på resultaten från Bangladesh, kan vi fundera på följande frågor:

- Vilka fördelar och nackdelar ser vi med jordgolv och betonggolv?
- Hur kan vi skapa bostäder som både är hälsosamma och bekväma?
- Hur kan vi balansera våra behov av modernitet och kontakt med naturen?

Oavsett vad resultatet av studien blir, så kan den bidra till en viktig diskussion om vår livs-miljö och vår hälsa. Kanske är det dags att se på våra hem med nya ögon och upptäcka nya sätt att leva mer hållbart och hälsosamt.

Kanske kan vi inspireras

ASTRONOMI

Nästa år blir solen och månen mörka - som alltid

Även nästa år kommer det att vara regelbunden aktivitet på himlen igen. Solen och månen gör vad de har gjort i miljarder år – blir mörkare. Dessa himmelska händelser har alltid väckt förundran och till och med räds-la hos människor, men idag vet vi att de bara är fenomen enligt naturlagarna.

Datum för månförmörkelse: En partiell månförmörkelse kommer att äga rum den 25 mars 2024, och en partiell månförmörkelse förväntas också den 17 september 2024, båda synliga från Finland. En total solförmörkelse kommer att ses runt om i världen den 8 april 2024; Den syns dock inte i Finland. Båda månförmörkelserna kommer därför att

vara synliga i Finland, vilket ger utmärkta observationsmöjligheter.

Man skall aldrig se direkt mot solen utan skydd, eftersom detta kan skada ögonen permanent.

Sol- och månförmörkelser är som universums egen lilla teaterföreställning. Vid en solförmörkelse passerar månen mellan jorden och solen och skuggar solens ljus. Vid en månförmörkelse, å andra sidan, passerar jorden mellan solen och månen och kastar sin skugga på månen. Dessa evenemang kan ses i olika delar av världen varje år, ibland flera gånger.

Även om förmörkelser är återkommande händelser är de aldrig exakt likadana. Varietigheten, synfältet och till och med färgen på förmörkelser kan variera. Till exempel kan solförmörkelser vara par-

tiella eller totala, och månförmörkelser kan vara rödaktiga när solljuset bryts genom jordens atmosfär.

Idag har vi exakta datorprogram som gör det möjligt för oss att förutsäga framtida förmörkelser årtionden i förväg. Detta är ett stort steg framåt jämfört med forntida folk, som ofta tolkade förmörkelser som tecken på vrede från gudarna.

Men varför är vi då fortfarande fascinerade av de förändringar som sker på himlen? Kanske är det för att solförmörkelser påminner oss om vår egen litenhet och att vi är en del av något mycket större. Eller kanske är det bara den där fantastiska känslan av att se himlen förändras på ett ögonblick.

Oavsett anledning är det säkert att nästa års förmörkelser återigen kommer att väcka människors nyfikenhet och beundran. Att följa dem är ett bra sätt att påminna dig själv om vilken underbar och

mångsidig värld som omger oss.

Vad händer härnäst?

Om du är intresserad av att följa nästa års förmörkelser bör du kolla in dina lokala astronomiska sällskap eller webbplats. Här hittar du mer detaljerad information om när och var förmörkelserna kommer att synas. Du kan också skaffa dig ett litet teleskop eller en kikare för att observera händelser på himlen på närmare håll.

Kom ihåg: Förmörkelser bör aldrig ses direkt mot solen, eftersom detta kan skada ögonen permanent. Använd alltid lämpliga skyddsglasögon eller annan skyddsutrustning.

Så även nästa år kommer det att vara regelbunden aktivitet i luften igen. Solen och månen blir mörkare, som de alltid har varit. Dessa himmelska händelser är ett utmärkt tillfälle att stanna upp ett ögonblick och beundra universums skönhet.

AI

AI-genererade poddar: En ny era för ljudinnehåll med NotebookLM

I den snabbt föränderliga världen av digitala medier fortsätter artificiell intelligens (AI) att tänja på gränserna och omforma branscher samt omdefiniera kreativa processer. En av de mest banbrytande utvecklingarna är Googles NotebookLM, en avancerad språkteknologi med potential att revolutionera podcastvärlden.

Med sin förmåga att skapa ljudinnehåll av mänsklig kvalitet öppnar NotebookLM upp nya och spännande möjligheter inom AI-drivna berättelser, utbildning och underhållning.

Framväxten av AI-genererade poddar

Podcastbranschen växer i en rasande takt, och innehållsskapare samt medie företag letar ständigt efter innovativa verktyg för att effektivisera produktionen och stärka kreativiteten. NotebookLM, som först fick uppmärksamhet för sin förmåga att generera högkvalitativa texter, har nu tagit steget in i ljudinnehållet. Denna banbrytande teknik kan producera poddar

som är nästan omöjliga att skilja från de som skapats av mänskliga programledare, vilket skapar nya möjligheter för framtiden.

Det som gör NotebookLM-genererade poddar så attraktiva är flera unika funktioner som skiljer dem från traditionella poddar:

Naturligt ljudande röst: NotebookLM kan generera ljudinnehåll med en röst som efterliknar den naturliga rytmen och tonen i mänskligt tal. Detta gör att lyssnaren får en smidig upplevelse där det är svårt att avgöra om podden är AI-genererad.

Mångsidiga ämnen: Oavsett om det handlar om nyheter, aktuella händelser eller lättsamma berättelser, kan NotebookLM hantera en mängd olika ämnen. Dess flexibilitet gör det till ett idealiskt verktyg för innehållsskapare som vill utforska olika genrer utan tidskrävande produktion.

Anpassningsbara format: Modellen kan generera poddar i olika format, inklusive monologer, intervjuer och paneldiskussioner. Denna flexibilitet gör att skapare kan experimentera med olika stilar och tillgodose sina lyssnares specifika preferenser.

Realtidsgenerering: En av de mest imponerande funktionerna hos NotebookLM är förmågan att generera innehåll i realtid. Detta gör det möjligt att skapa on-demand poddar som snabbt kan anpassas efter händelser i realtid, till exempel nyhetsrapporter eller livekommentarer.

Potentiella användningsområden i olika branscher

Möjligheterna för NotebookLM-poddar är enorma, och de har potential att förändra hur information konsumeras i flera olika sektorer:

Nyheter och aktuella händelser: Journalister och medie företag kan använda NotebookLM för att skapa engagerande och aktuella nyhetspoddar. AI förmåga att snabbt sammanfatta information säkerställer att lyssnarna alltid hålls uppdaterade med det senaste.

Utbildning: Utbildningspoddar har blivit ett populärt sätt att tillgängliggöra lärande, och NotebookLM kan förbättra detta ytterligare. AI kan skapa informativa poddar om ett brett spektrum av ämnen, från historia och vetenskap till språkinläring, och göra utbildning mer intressant

och anpassningsbar.

Underhållning: AI-genererade poddar kan underhålla lyssnare med berättelser, skämt och kreativa narrativ. Modellen kan generera handlingar, karaktärer och dialoger, vilket skapar o begränsade möjligheter inom underhållningsvärlden.

Personligt innehåll: Genom att analysera lyssnarpreferenser kan NotebookLM anpassa poddar för att matcha individuella intressen. Oavsett om en lyssnare föredrar djupgående politiska analyser eller avslappnade samtal, kan AI skapa innehåll som passar.

Etiska överväganden och utmaningar

Trots de många fördelarna med NotebookLM-poddar väcker tekniken viktiga etiska frågor. Den snabba utvecklingen av AI-genererat innehåll har skapat oro kring noggrannheten och trovärdigheten i den information som sprids. Framför allt finns det en risk för desinformation och att mänskliga skapare kan konkurreras ut.

Skaparna bakom NotebookLM erkänner dessa utmaningar och betonar vikten av ansvarsfull användning. När AI-genererat innehåll fortsätter att

utvecklas, kommer det vara avgörande att skapa riktlinjer och regler som garanterar transparens och ansvar i innehållsskapandet. Det är viktigt att bevara både informationens integritet och människors kreativa bidrag.

Därtill får den potentiella påverkan på arbetsmarknaden inom media och kreativa sektorer inte ignoreras. I takt med att AI tar över fler uppgifter som traditionellt utförts av människor kan det leda till förändringar på arbetsmarknaden. Samtidigt kan AI fungera som ett verktyg för att stödja mänsklig kreativitet genom att ta över repetitiva eller

tidskrävande arbetsuppgifter.

Framtiden för podcasting med AI

NotebookLM-poddar representerar en ny gräns inom digitalt ljudinnehåll. Med förmågan att generera högkvalitativa, engagerande och mångsidiga poddar kan denna AI-teknologi forma framtiden för mediakonsumtion på ett avgörande sätt. Som med alla tekniska framsteg är det viktigt att hitta en balans mellan att omfamna innovation och samtidigt ta hänsyn till de bredare sociala och etiska konsekvenserna.

Allt eftersom AI blir en allt större del av vår vardag erbjuder NotebookLM innehållsskapare en möjlighet att tänja på gränserna för kreativitet och effektivitet. Oavsett om det gäller utbildningsmaterial, nyhetsrapportering eller underhållning, har AI-genererade poddar potential att nå nya publikgrupper och ge en ny dimension till innehållsskapandet.

Så här skapar du din egen podcast med NotebookLM: En steg-för-steg-guide

För de som vill utforska denna nya teknik är det enkelt att skapa en podcast med NotebookLM. Här är en steg-för-steg-guide för att komma igång:

Definiera ditt koncept: Börja med att bestämma ämnet, målgruppen och formatet för din podcast. Oavsett om det är ett samtalsformat eller en berättelsebaserad podd, kommer en tydlig vision hjälpa dig att styra innehållsgenereringen.

Skapa ett manus: Använd NotebookLM för att skapa ett manus eller en disposition. Genom att ge AI

specifika uppmaningar eller frågor kan du styra innehållet och säkerställa att det överensstämmer med dina mål.

Justera och redigera: Efter att manuset har genererats, granska det och gör eventuella ändringar. Här kan du lägga till din egen personliga touch eller finjustera innehållet för att se till att det passar din publik.

Konvertera till ljud: Använd ett text-till-tal-verktyg för att omvandla manuset till ljud. NotebookLM kan även ge förslag på röster som passar tonen och stilen i din podcast.

Lägg till ljudeffekter: För att förbättra lyssningsupplevelsen, överväg att lägga till musik, ljudeffekter eller övergångar som ger ditt innehåll djup och dynamik.

Publicera och distribuera: När din podcast är färdig kan du distribuera den på plattformar som Apple Podcasts, Spotify eller Google Podcasts för att nå en bredare publik.

När NotebookLM fortsätter att utvecklas erbjuder den spännande möjligheter för podcastskapare att ta sina idéer till nya höjder. Framtiden för podcasting är här – och den drivs av AI.

Den bästa AI:n är ännu inte nominerad

I den snabbt utvecklande världen av artificiell intelligens har några modeller framträtt som frontlöpare i kampen om att skapa den mest kapabla och mångsidiga AI-assistenten. GPT-3.5, GPT-4, Gemini Pro, Monica och Claude 3.5 tävlar alla om toppositionen, var och en med sina egna styrkor och svagheter.

Medan AI-industrin fortsätter att avancera i halsbrytande fart förblir frågan om

vilken modell som regerar högst öppen för debatt.

GPT-3.5 och GPT-4, utvecklade av OpenAI, har väckt betydande uppmärksamhet för sina imponerande förmågor inom naturlig språkbehandling. GPT-3.5 erbjuder en bra balans mellan prestanda och kostnadseffektivitet, vilket gör den tillgänglig för ett bredare spektrum av användare. GPT-4, å andra sidan, skryter med förbättrade resonemangsförmågor och bättre kontextförståelse, men kommer med en högre pris-lapp.

Googles Gemini Pro har trätt in i striden med lovan- de multimodala förmågor,

kapabel att bearbeta och generera både text och bilder. Den- na mångsidighet ger den en fördel i vissa applikationer, särskilt de som kräver visuell förståelse tillsammans med språkbearbetning.

Monica, en mindre känd konkurrent, har skapat sig en nisch med sitt fokus på emotionell intelligens och empati i konversationer. Även om den kanske inte matchar den råa bearbetningskraften hos vissa konkurrenter, särskiljer dess förmåga att engagera sig i mer nyanserade, emotionellt medvetna dialoger den från mängden.

Claude 3.5, utvecklad av Anthropic, har fått erkännande för sin starka betoning på säkerhet och etiska överväganden. Med inbyggda skyddsmekanismer och ett åtagande om ansvarsfull AI-utveckling tilltalar Claude 3.5 användare som prioriterar pålitlighet och etisk inriktning i sina AI-interaktioner.

Medan dessa modeller fortsätter att utvecklas, förändras deras relativa styrkor och svagheter. GPT-4.0, till exempel, lovar ännu större förmågor än sin föregångare, men detaljer förblir knapphändiga. Den snabba utvecklingstakten innebär att dagens leda-

re kan bli omsprungna av morgondagens innovation.

Varje modell presenterar sin egen uppsättning fördelar och nackdelar. Medan vissa utmärker sig i rå bearbetningskraft och kunskapsbredd, lyser andra i specifika domäner eller i sitt tillvägagångssätt för användarinteraktion. Den "bästa" AI:n beror i slutändan på de specifika behoven och värdena hos användaren eller organisationen som implementerar den.

När forskare pressar gränserna för vad som är möjligt inom AI kan vi förvänta oss att se ännu kraftfullare och mer sofistikerade modeller dyka upp. Konkurrensen mellan dessa AI-gigant- ter driver innovation, och pushar var och en att förbättra och differentiera sig från mängden.

För närvarande förblir kronan som "bästa AI" oerövrad, där varje modell erbjuder sitt eget unika bidrag till fältet. När dessa teknologier fortsätter att avancera kommer användare och utvecklare alike behöva noggrant överväga sina specifika krav och etiska överväganden när de väljer en AI-modell. AI-landskapet är långt ifrån fastställt, och det bästa kan faktiskt ännu vara på väg. När vi står på tröskeln till ännu större genombrott inom artificiell intelligens är en sak säker: kampen om att skapa den ultimata AI-assistenten är långt ifrån över.

20 vardagliga förkortningar du behöver känna till (och kanske några du knappast behöver)

Förkortningar finns överallt nuförtiden. Från sms-akronymer till teknisk jargong, de praktiska kombinationerna på 3 bokstäver (och ibland längre) kan vara förvirrande om du inte är insatt. Men frukta inte, andra förkortningsäventyrare! Den här artikeln kommer att utrusta dig med kunskapen att dechiffrera 20 av de vanligaste förkortningarna du kommer att stöta på i vardagen.

LOL: Laughing Out Loud, Lots of Laugh, ljudligt skarr, mycket skratt(-Den här kan redan vara en klassiker för många!)

BRB: Be Right Back (Perfekt för en snabb toalettpaus under en pratstund)

OMG: Oh My God, »Herre Gud!«(Uttrycker förvåning eller starka känslor)

IMHO: In my humble opinion, I min ödmjuka åsikt (Ett sätt att inleda din åsikt

artigt)

**** ASAP:**** Så snart som möjligt (Tänder en eld under någon... snyggt)

FYI: For Your Information, För din information (En heads-up för någon)

ETA: Estimated time of arrival, Beräknad ankomsttid (Låter dig veta när du kan förvänta dig någon)

OSA: Vänligen svara (formell begäran om svar på en inbjudan)

PDF: Portable Document Format (Ett vanligt filformat för dokument)

JPG: Joint Photographic Experts Group (Ett populärt bildfilformat)

GIF: Graphics Interchange Format (Ett annat bildformat, känt för animationer)

TIFF: Tagged Image File Format (används för bilder av hög kvalitet)

WWW: World Wide Web (Grunden till det internet vi känner till)

HTTP: Hypertext Transfer Protocol (Språket som webbsidor använder för att

prata)

GPS: Global Positioning System (Hjälper dig att navigera i världen)

Bankomat: Uttagsautomat (din vänliga lokala bankomat)

DIY: Gör det själv (för de händiga människorna där ute)

VIP: Mycket viktig person (Någon som får specialbehandling)

TBA: Kommer att meddelas (Håll ögonen öppna för mer information)

TBD: Att vara bestämd (Vi håller fortfarande på att ta reda på saker)

Det här är bara ett smakprov på förkortningsvärlden, men med dessa 20 under bältet är du på god väg att dechiffrera det vardagliga språket, från avslappnade

texter till tekniska dokument. Så nästa gång du ser en förkortning som får dig att klika dig i huvudet, kom ihåg den här listan och fortsätt att utforska den un-

derbara världen av stenografisk kommunikation!

Wasa Dagblad

En modern tidning med en layout med drag av 1870-talets press. På den tiden hade tidningar bara 4-8 sidor. Mycket text, men inga bilder alls, så det är mycket att läsa på några sidor.

Tidningen innehåller citat från gamla dagstidningar hämtade från Riksarkivet (digi.kansalliskirjasto.fi). GPT3, Gemini och Monica gör en del av det rutinmässiga redigeringsarbetet, t.ex. översättning, korrekturläsning och skrivande av korta notiser. Alla texter har granskats av journalister och redaktionen ansvarar för texternas innehåll.

Wasa Dagblad är en publikation av dagstidningstyp som än så länge utkommer på söndagsmorgnar. Men vårt mål är att den ska komma ut varje morgon i framtiden.

Tidningen finns tillgänglig gratis på nätet.

Läsarnas texter är välkomna! Tidningen är lokalt ägd och kommer att fortsätta att vara det.

Chefredaktör är Hans Björknäs.
Redaktion: Wasa Dagblad, Skolhusgatan 37 B 7, 65100 Vasas, tel. +358-40-5462455.

Redaktionen i Helsingfors: Wasa Dagblad, Andra linjen 9 B 36, 00530 Helsingfors. Telefon +358-40-5462455. Annonser kan sändas via e-post i jpg-format, ta gärna kontakt med redaktionen. .

E-post: wasadagblad@gmail.com

Vad är det här för ett hus?

Förra veckans hus:
Loftet

PhotoScetch

De som vet litet mera är de som läser Wasa Dagblad

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Republiken president Alexander Stubb i Vaasa 27.4.2024

Kalevaspeleinen i Vaasa 27-30.6.2024

Kremlin gör narr av sina motståndare - 1939 liksom nu

Kärlfestival den 10. vecka!

HERE WE ARE vpress.se

En ny press: Grunden för lycka och demokrati

Republiken president Alexander Stubb i Vaasa 27.4.2024

Kalevaspeleinen i Vaasa 27-30.6.2024

Kremlin gör narr av sina motståndare - 1939 liksom nu

KÖR-FESTIVALEN

HERE WE ARE vpress.se

En ny press: Grunden för lycka och demokrati

Republiken president Alexander Stubb i Vaasa 27.4.2024

Kalevaspeleinen i Vaasa 27-30.6.2024

Kremlin gör narr av sina motståndare - 1939 liksom nu

KÖR-FESTIVALEN

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Photo Supplement

Sinebrychhoffin taidemuseo

Sinebrychhoffin konstmuseum

Sinebrychhoffin Art Museum

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Pörtom kyrka
Pirttikylän kirkko
The Church in Pörtom

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Hylkeenynti Raippaluodossa 1895

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Hylkeenynti Raippaluodossa 1895

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

NAISTEN ÄÄNI-elämäkertakirjasto

KUORO-FESTIVAALI

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Mysterious green giants in the Laasi-palatsi square, Helsinki

Mystical East in Ika-noja
All EU-candidates

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

What a wonderful start week we have ahead of us!

Cycling Week in Vaasa this week

Climate Change's Profound Impact on Finland

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

CHOR FESTIVAL

A Free Place: The Hedrick of Happiness and Democracy

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Mysterious green giants in the Laasi-palatsi square, Helsinki

Mystical East in Ika-noja
All EU-candidates

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Fero Järnefelt (1863-1937)

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

I K Inha (1865-1930)
I Replot 1895
Raippaluodossa 1895

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Hylkeenynti Raippaluodossa 1895

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Finland's president Alexander Stubb in Vaasa 27.4.2024

Vaasa War Museum is open today 12-14

A free for everyone in Vaasa

HERE WE ARE vpress.se

HOROSKOP FÖR NOVEMBER 2024

Novemberhoroskop: Vad stjärnorna har att säga

Väduren (21 mars–19 april): Din entusiasm når nya höjder i november, Väduren! Men var försiktig—alla är inte redo för din energi innan de har fått i sig sin tredje kopp kaffe. Rikta all den glöden till något produktivt, som att organisera dina strumpor. Små vinster är också vinster!

Oxen (20 april–20 maj): November ger dig riktiga mys-vibbar, Oxen. Du kommer känna ett oemotståndligt behov av att krypa ner under en filt och sträcktitta på dina favoritserier. Produktivitet? Överskattat. Bekvämlighet? Nödvändigt. Låt ingen övertyga dig om något annat.

Tvillingarna (21 maj–20 juni): Du kommer jonglera fler uppgifter än en cirkusartist den här månaden, Tvillingarna. Multitasking är din superkraft, men kom ihåg: att svara på mejl samtidigt som du gör yoga kan bli... intressant. Ta ett djupt andetag—eller fem.

Kräftan (21 juni–22 juli): I november kommer dina känslor vara lika oförutsägbara som vädret. Ena stunden vill du gå i ide, nästa planerar du en spontan roadtrip. Dina vänner vet redan att de är på en känslomässig berg- och dalbana—så luta dig tillbaka och njut av resan.

Lejonet (23 juli–22 augusti): Du känner dig extra fantas-

tisk denna månad, Lejonet! Varje trottoar är din catwalk, men bli inte förvånad om du snubblar på dina egna fötter då och då. Det är en del av din charm. Kom ihåg, självförtroende kan ta dig ur nästan allt!

Jungfrun (23 augusti–22 september): November är organiserandets månad, Jungfrun. Du kommer att njuta av att färgkoordinera ditt liv in i minsta detalj. Men gå inte för långt—dina vänner kanske inte uppskattar när du börjar alfabetisera deras kryddhyllor.

Vägen (23 september–22 oktober): Du blir gruppens diplomat den här månaden, Vägen. Alla kommer vända sig till dig för att lösa tvister, från middagssällskap till vem som får sista pizzabiten. Men överdriv inte—du förtjänar den sista biten lika mycket som någon annan!

Skorpionen (23 oktober–21 november): Det är din säsong, Skorpionen, och du känner dig mystisk och magnetisk. Du kanske är sugen på att grubbla lite, men glöm inte: även du behöver skratta ibland. Släpp fram din inre komiker—du är roligare än du tror!

Skytten (22 november–21 december): Äventyret kallar, Skytten! Men innan du bokar en sista-minuten-resa till ett avlägset land, kanske du ska

börja med att städa kylskåpet. Den där yoghurten kommer inte överleva tills du kommer hem, men din reslust gör det!

Stenbocken (22 december–19 januari): Du är inne i arbetsmode, Stenbocken, men låt inte stressen ta över. Kom ihåg, även superhjältar tar pauser (och ser bra ut medan de gör det). Så håll upp en kopp te, släng upp fötterna och låt världen klara sig själv ett tag.

Vattumannen (20 januari–18 februari): Du är full av idéer denna månad, Vattumannen, och ditt geni blir svårt att tygla. Se bara till att dina vänner är redo för din nästa stora uppfinning—den kan innehålla mer kartong och glitter än de förväntade sig.

Fiskarna (19 februari–20 mars): Drömmande och kreativ som alltid, Fiskarna, kommer du ofta sväva iväg i tankarna mitt under en konversation. Oroa dig inte om du glömmer vad någon just sa—du skapade förmodligen ditt nästa mästerverk. Bara nicka och le; det fungerar varje gång!

Glad november, och kom ihåg: inte ens stjärnorna kan förutspå när du äntligen slutar snooza!

NYHETER FÖR 100 ÅR SEDAN

Söndagen den 27 oktober 1924

Detta är en fiktiv dagstidning som innehåller helt autentiska nyheter för precis 100 år sedan med målet att ge läsaren en uppfattning om hur vardagen såg ut på den tiden.

Flygolyckan för dagen.

Ett arméplan störtade vid Sandhamn. lördags

Tre flygare skadade, maskinen totalt förstörd.

På lördagen inträffade enligt vad medföljde löjtnant Miettinen och Nya Tidningen erfarit åter en flygolycka inom våra luftstridskrafter.

Om malören har redaktionen vid uporingning lill luftstridskrafterna erhållit följande meddelanden; Ett arméaeroplan, fört av korporal Sipilä, störtade mellan Kungsholm och Sandhamn och förstördes därvid fullständigt. Som spanare mekaniker undersergeant Hoine. Vid fallet fick undersergeant Hoine ena handen avbruten. Korpral Sipilä blev sårad i huvudet och löjtnant Miettinen erhöll kontusioner i huvudet.

Luftstridskrafternas dejour upngav som orsak till olyckshändelsen motorskada

Agi Niska opererar i Sverge?

„Spritsmagglarkungen“ väcker oro i Stockholm

STOCKHOLM, 19 okt.

Det uppgives, att den kände helsinglörsiske spritsmugglaren Algot Niska, även kallad »spritsmugglarkungen», skulle befinna sig i Sverge. Polisen i Stock-

holm meddelar, att om han hamnat i Sverge utan pass, så linnes det ingenting som hindrar polisen att taga hand om mannen och skicka honom tillbaka till sitt land igen. Men han kan också ha kommit till Sverge på falskt pass och under falskt namn, och då blir det en ren slump om han råkar fast. Med den förslagenhet han städse visat kan han nog hålla sig undan. De ekonomiska

Svårigheterna bliva trassliga.

Överste Jernström hemkallad irån Stockholm.

Skall upklara orsakerna till ett reseförbud.

För en tid sedan omtalades i tidningspressen överste E. Jernströms köp och försäljning av det nuvarande riksdagshuset »Heimola», Regeringsgatan 15, vilket han jämte andra gårdar genom mellanhand överlät åt hemmansägaren J. Piipanoja från St. Marie och av denne i stället köpte Kärsämäki gård och tegelbruk i nämnda socken. Överste Jernström råkade emellertid sedermera i ekonomiska svårigheter och vidtog anstalter för försäljning av Kärsämäki gård, vilken också numera återgått till sin förre ägare, herr Piipanoja. I augusti anhöll över-

ste J. hos vederbörande att bli kommenderad till krigshögskolan i Stockholm, och sedan denna anhållan bifallits, avreste han för en tid sedan till Sverge. Emellertid utfärdades på grund av överste Jernströms affärer ett reseförbud av civil myndighet. Då detta skulle verkställas, hade överste J. redan rest. Av försvarsminister L. M. Almqvist har Nya Tidningen på förfrågan erfarit att överste Jernström telegrafiskt återkallats från Stockholm samt även redan återvänt för att upklara det, som möjligen är oklart.

Varför äter man inte insekter i Europa

frågar en fransk vetenskapsman. I Afrika äter man gräshoppor, och i Kina smörjer man kräset med maskar, stekta i smör. Det finns en massa insekter som duga att äta, och somliga

äro riktiga delikatesser. Iransmannen påpekar den missshushållning med naturens gåvor som ligger i att man ratar insekterna, och slutar med en entusiastisk uppmaning till västerlandets folk att bli insektätare. Kunde författaren övertyga folk att flugorna vore en delikatess, så skulle han göra sig i hög grad förtjänt av mänsklighetens tacksamhet. Kanske inte så mycket för tillskottet till matsedeln som fastmer för den minskning i flugutgången som skulle bli följden.

Restaurant
Trocadéro

Telef. 89 55

Frükost 11—2.
Diner 4—7.
Souper 8—12.
Musik 6—7, 8—12
DANS 9—1/2 12

Intim klubbväning för arrangerade tillställningar, telef. 30 18

VAS-LAMPOR

KORU Glog. 1

DEN INHEMSKA
SUOMI-KONSTFILMEN

fiskaren på Stormskär

går varje dag kl 5, KINO-PALATS och KALEVA Tillåten
1/2 7, 8 och 1/2 10 a för barn

<p style="text-align: center;">★ S C A L A ★</p> <p style="text-align: center;">„Galopperande fisken“</p> <p style="text-align: center;"><small>En verkligt förnyande film.</small></p>	<p style="text-align: center;">★ T H A L I A ★</p> <p style="text-align: center;">„Mannens farliga ålder“</p> <p style="text-align: center;"><small>En fint spelad familjekomedi. Förbjuden f. barn.</small></p>
--	---

Tuberkulosen i Finland och sättet för dess bekämpande.

9,000 människor dör hos oss årligen i tuberkulos, mest i i Vasa län; lungsoten ökas i Finland, medan den minskas i Skandinavien.

Betänkande avgivet av tuberkuloskomitén.

Den 20 april 1922 tillsatte regeringen på anhöllan av Finska Läkarsällskapets 25 :te allmänna möte en satskomité med uppdrag att allsidigt bereda frågan om tuberkulosens bekämpande i landet samt framkomma med fullständiga förslag be-träffande de härför erforderliga åtgärderna och dessas bringande i verkstäl-lig-het. Till medlemmar av denna komité utnämndes förste stadsläkaren i Wasa, prof. Wold. Backman, ord-förande, samt bruks- och kommunalläkaren, dr Tord Dreijer och dispensärläka-ren, dr S e v e r i S a v o n e n, ledamöter. Komitén, som i sitt arbete som experter anlitat dr Axel von Bonsdorff, prof. O. von Hellens, prof. Onni Tarjanne och arkitek-ten Axel Mörne, avgav för en tid sedan till rege-ningen sitt betänkande. Sedan detta betänkande numera i dagar-na utgivits i tryck är Arbetarbladet i tillfälle att ur detsamma meddela följande intressanta uppgif-ter.

Tuberkulosen i Finland en fördärvbringande verklig folksjukdom.

Tuberkulosen uppträder i Finland som en mycket fördärvbringande verklig folk-sjukdom. Enbart av lungtuberkulos eller lung-sot lidande finns i vårt land enligt beräkning för närva-rande ca 45,000 personer. Årligen dör i lung-sot ca 7,500 och i annan tuberku-los ca 1,500 personer. Av alla dödsfall, som inträffar i den arbets-dugligaste ål-dern, mellan 15 och 60 år, är hela 40.6 % föranledda av lung-sot. An-talet årligen till följd av lung-sot avlidna i 15—60 års åldern var åren 1911—20 i medeltal i stä-derna 33 och på landsbyg-

den 31, beräknat på 10,000 levande i den nämnda äl-dersgruppen. Den senast sagda siffran var högst i Vasa län, nämligen 37, och lägst i S:t Michels län, 18. Om vi jämför tidsperioder-na 1883—1897 och 1911—1920, finner vi att

lungsotsdödligheten i åldersgruppen 15—60 år har avtagit i städerna (från 35 till 33 på 10,000 levan-de), men tilltagit på lands-bygden från 28 till 31). Lungsoten i hela landet har sålunda ökat. Samtidigt har lungsotsdödligheten i många andra länder, bland annat i hela Skandinavien, märkbart minskats. Och dock var lung-sotsdödlig-heten i de skandinaviska län-derna ännu för 30 år sedan nästan lika stor som hos oss. I Danmark har man kommit så långt, att lungsotsdöl-igheten där år 1921 nedgått till 7.2, beräknad på 10,000 levande personer.

I nationalekonomiskt av-seende betyder lungsoten hos oss enligt även de lägsta beräkningsgrunder en för-lust av 500 miljoner mark varje år.

Det förebyggande arbetet ställes av komitén i främsta planet. Vid uppförandet av förslag till åtgärder mot tuberkulosen ställer komitén det förebyggande arbe-tet avgjort i främsta planet och fäster härvid huvud-vikten vid de små barnens skyd-dande mot tuberku-lossmitta, dels därför att barnen är mottagligast för denna smitta, dels emedan de allra flesta även i vuxen ålder utbrytande tuberku-losfall är en följd av i den tidliga barndomen ådragen svår smitta. Själva det fö-rebyg-gande arbetet bör bedrivas främst i de hem, i

vilka denna sjukdom före-finnes.

Vad beträffar den prak-tiska organisationen av det förebyggande tuberkulo-sar-betet föreslår komitén, att i städerna som central-punkter för detta arbete skulle grundas av läkare ledda dispensärer, sådana som redan finns i flera stä-der. Stä-derna borde där-jämte inrätta ett tillräckligt antal vårdanstalter för per-soner li-dande av tuberku-los. På landsbygden föreslår komitén grundandet av sär-skilda tuberkulosdispens-ärdistrikter, i vilka enkom för detta ändamål anställda läkare och ambulatöriska sjuksköterskor skulle bedri-va det förebyggande arbe-tet. Tre sådana dispensärdi-strikter är redan i verksamhet i vårt land. Dispensärdi-striktens invånarantal skul-le växla mellan 40,000 och 100,000, och tvenne nya distrikt skulle inrättas varje år, begynnande i de trakter, där tuberkulosen är mest ut-bredd. I varje distrikt skulle uppföras ett lungsotssanato-rium med ca 30 sjukplat-ser och ett barnhem för ca 30 interner för friska barn från tuberkulösa hem. Hela det i landsbygden bedrivna före-byggande tuberkulosarbetet skulle ledas av Före-ningen för bekämpande av tuberku-losen, åt vilken staten skulle bevilja för ända-målet nödi-ga penningemedel.

Skriande brist på sanatorie-platser; nya folksanatorier bör byggas.

I vårt land finns för närva-rande ca 1,020 sjukplatser för lungsotssjuka. Inalles vore ca 7,500 sådana platser behövliga. För att erhålla nya sjukplatser föreslår komitén, att utöver de sanatorier, som skulle inrättas i samband med de dispen-sär-distrikten, under de närmaste 10 åren skulle med statsmedel

uppföras 4 folk-sanatorier med 150 sjukplatser varje, vilkas drift likaledes skulle bekostas med statsmedel. Dessa sanato-rier skulle placeras i Syd-öst-erbotten, Nord-Österbotten, i Kuopiotrakten och i södra Finland i trakten av Hyvinge. I sanatorierna borde finnas rik-ligt friplatser, t.ex. hälften av hela antalet, och för de övriga platserna skulle dagavgiften ställas låg, t.ex. 15 mk. I vårt land finns för närvarande flere tusen av s.k. kirurgisk tuberku-los och skrofulos lidande perso-ner, vilka är i behov av vård å anstalt. För dessa finns nu eller kommer i den närmaste fram-tiden att inrättas sammanlagt ca 210 platser. Det behövliga antalet sådana vårdplatser är ca 2,000. För att minska denna brist föreslår komitén, att i för-ening med läns- och allmänna sjukhus skulle årligen inrättas tvenne annex med ca 30 plat-ser i varje, och att därjämte i Syd-Österbotten ett sanatori-um, omfattande 100 platser för av nämnda sjukdomar lidande, i snar framtid skulle uppföras.

En tuberkulosförordning bör utfärdas; desinfektionstvång.

Bland övriga åtgärder ställer komitén främst utfärdandet av en särskild tuberkulo-sförord-ning, vari bl.a. skulle stadgas desinfektionstvång och skyl-dighet för lä-karna att anmäla av dem konstaterade tuberku-losfall. Vidare föreslår komitén bland annat, att vid medicinal-styrelsen skulle inrättas ett nytt medicinalrådsäm-bete, vars innehavare skulle åligga att leda den å staten ankommande delen av arbetet mot tuberkulo-sen; att vid universitetets medi-cinska fakultet skulle inrät-tas en lärartjänst i lungsotslära; att lämpliga kurser för ambu-latoriska tuberkulo-sköterskor skulle föranstaltas; att åtgärder skulle vidtagas för utbildning av desinfektörer; att nödi-ga penningmedel för bekämpan-det av nötkreaturstuberku-los skulle beviljas; att åtgärder skulle vidtagas för att utveckla och förbättra upplysningsverk-samheten rörande såväl tu-berkulosen och hälsovården i

allmän-het, som särskilt röran-de bostadshygienen, skötseln av hemmen och den husliga ekonomin; att större uppmärksamhet än förut skulle ägnas åt förbättrandet av folkskolbar-nens hälsovård, särskilt genom främjandet av skolköks- och skollä-karinstitutionerna; och att undervisningen i

hälsolära i folkskolorna skul-le förbättras.

Kostnaderna; från 10 till 35 milj. om året i 10 års tid.

Slutligen har komitén upp-gjort kalkyler över de kostna-der, som genomförandet av komiténs förslag under de när-maste 10 åren skulle åsamka staten. Kalkylen upptager för första året 15 miljoner mark och därefter för varje år något mera, så att de tionde året skul-le för ändamålet användas nära 35 milj. mk. Dessa be-lopp kan vid första ögonkastet förefalla höga. Men om man betraktar tuberkulo-sen mot bakgrunden av det fördärv denna sjukdom medför, om man begrundar dess nationella och national-ekonomiska betydelse för vårt land, om man fäste uppmärk-samheten vid att inga tecken tyder på att sjukdomen vore stadd i avta-gande, och om man därtill beaktar, huru stora sum-mor i andra länder användas till bekämpandet av tuberkulosen, så måste man medgiva, att de av komitén före-slagna belop-pen är relativt blygsamma. Om det av komitén föreslagna pro-gram-met förverkligades, vore efter 10 år i vårt land tuberku-losarbetet i gång i 23 dis-pens-ärdistrikter; för lungsotssjuka skulle finnas ca 2,700 och för personer, lidande av s.k. kirur-gisk tuberkulos och skrofulos ca 900 vårdplatser och därjäm-te fun-nes barnhem med ca 600 platser för friska barn från tu-berkulösa hem.

Då vore situationen en helt annan än nu.

HUMOR FÖR ETT- HUNDRA ÅR SEDAN

FRÅN PÅSK TILL ÅBO

—i Säj mej snälla rara fröken, huru länge det tar att resa från Helsingfors till Åbo?

— 5 timmar ungefär.

— Och från Åho till Helsingfors?

— Herrestanes, om det tar 5 timmar från Helsingfors till Åbo, tar det väl lika lång tid tillbaka, idiot.

— Nej rara fröken, inte är det alltid så. Från påsk till pingst är det 2 månader och från pingst till påsk 10 månader.

EN KYSS

Vad gör ni när ni blir kysst? Jag skriker.

Skulle ni skrika, om jag kysste er nu?

Nej! Jag är ännu hes från i går kväll

GUDS EXPEDITION

En engelsman upptäckte, att det fanns en järnvägss-tation i Norge med namnet Hell. Han beslöt att resa dit för att se hur en station med ett sådant namn kunde se ut.

"I have heard „go to hell!“, but I have not seen the place. I will look at that place!"

Han reste med järnvägen. Då tåget stannade vid stationen, kastade han en blick på det hela. Ögat föll därvid på godsexpeditionen med dess stora skylt. Ah! I understand! In that house I see God's expedition!

VARNING

Nedanstående historia stammar från konungariket Sachsen och daterar sig från den tiden då järnvägarna voro unga. För att ge allmänheten en anvisning hur den skulle skicka sig, då den färdades på det ny-modiga sättet, var åtminstone efter en järnvägslinje i samtliga kupéer följande anslaget: „Det är förbjudet och även med livsfara förbundet att genom fönstret utluta huvud, armar, ben eller andra kroppsdelar.”

ONÖDIG FRÅGA

Mamma: Nå, Erik, skulle du gärna vilja ha en liten syster?

Erik: Äsch, när du frågar så där, mamma, vet jag att jag får en antingen jag vill eller inte.

Veckans astronomiska bild:

Euclid's view of the Horsehead Nebula - zoom 2
ESA25180614.jpg

This is a cutout from Euclid's full view of the Horsehead Nebula is the resolution of the NISP instrument.

The full view of the Horsehead Nebula at the highest definition (VIS resolution) can be explored on ESASky.

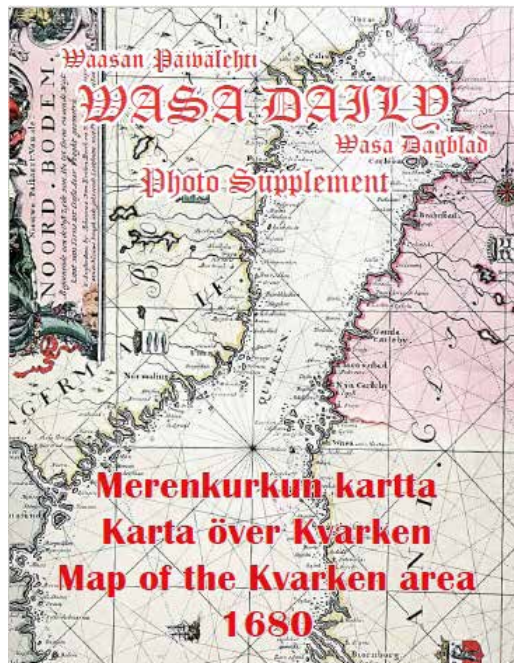
Read more about Euclid's view of the Horsehead Nebula

ESA/Euclid/Euclid Consortium/NASA image processing by J.-C. Cuillandre (CEA Paris-Saclay) G. Anselmi

Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 igo

Nästa vecka:

:

Från läsarna

Vi tar väldigt gärna emot inlägg från våra läsare. Kommentarer, historier, minnen, debatt, nyheter från hemorten. Sannolikt koimmer detta att vara den viktigaste delen i denna vår tidning. Men utrymmet är ju begränsat, så skriv gärna rätt så kort! Så sänd gärna inlägg till:

wasadagblad@gmail-com

Annonsera i WD

Det kan ha ett visst PR-värde att vara bland de första som annonserar i denna historiska och hypermodärna dagstidning.

Sänd annonser till wasadagblad@gmail.com som jpg, tiff eller png, annonserna förminsas sedan till spaltbredd 46 mm.

WASA DAGBLAD

wasadagblad@gmail.com